

Sandıktaki Fotoğraflar

TÜM DÜNYADAN

GÖÇ HİKAYELERİ

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
**YURTDIŞI
TÜRKLER**
VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

at
i. spo
unumq

ed
Cano
ind

illius
p
P. G

yo
bo

oo m ab

quibus
des
pro ut ad unumq

condita, a

SANDIKTAKİ FOTOĞRAFLAR

Sahibi

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)

Hikayeler

Kazım Ateş	Abdülvahap Çilhüseyin	Gürsel Molla
Ezel Bakırcıoğlu	Nagi Doğan	İsmail Özgümüş
Murat Ali Blach	Büşra Dünderan	Nihat Özkan
Erdem Coşkun	Galip Geçgel	Aygül Öztürk
Durmuş Çağlar Çakır	Zeynep Şeyma Hamurcu	Seyfi Sağlam
Gamze Çakmak	Murat Kaplan	Nida Nur Toklu
Nazım Çelik	Ali Rıza Karagöz	M. Volkan Yağan
Tuba Çıtak	Makbule Konmuş	

Editörler
Dr. Hacı Murat TERZİ
Yeşim SERTKAN

Grafik Tasarım
Mehmet Can UÇGÜL

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
Oğuzlar Mahallesi Mevlana Bulvarı No: 145
06520 Balgat, Çankaya - Ankara / Türkiye
Tel: 0090 312 218 4000
www.ytb.gov.tr

Ankara - Ocak 2020

YTB Yayınları - I

Baskı: Başak Matbaa

Copyright © T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Her hakkı mahfuzdur.
Bütün yayın hakları T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na aittir.
YTB Kurumsal İlişkiler ve İletişim Daire Başkanlığı tarafından Göç Fotoğrafları ve Hikayeleri Yarışmasından derlenerek hazırlanmıştır.
Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

ISBN: 978-975-17-4459-3

Sandıktaki Fotoğraflar

Takdim

Dünyada ne kadar insan yaşıyorsa, anlatılacak o kadar farklı hikâye vardır. Bugün fotoğraf teknolojisiyle ete kemiğe bürünen bu hikâyeler sayesinde ki, bizler, yakın geçmişte olup bitenleri daha iyi öğreniriz. Yalnızca öğrenmekle kalmaz, bugünümüze farklı bir gözle de bakarız.

Hayatlarında birden fazla yerde yaşamak, bunun için de yer değiştirmek zorunda kalan insanların hikâyeleri ise bambaşkadır. Onlar, hem geldikleri hem de gittikleri yerlerin hâtıralarıyla doludurlar. Bu sebeple, haznelerinde biriktirdikleri hikâyelerde özlem ve intibak sıkıntısı gibi duygular kendilerini ister istemez daha kuvvetle hissettirir. Böyle insanlar, zihinlerinde devamlı bir mukayese içindedirler ki, bu durum onları daha güçlü ve geniş görüşlü kişiler olmaktan asla alıkoymaz.

Çeşitli sebeplerle anavatanlarından ayrıлып başka ülkelere göç eden ve o zamandan bu zamana oralarda yaşayan vatandaşlarımız da işte böyledir. Onlardan bize intikâl eden kâh hüznü kâh eğlenceli sayısız hikâyeye ortak olmak, bizler için bir dostun başından geçen ilginç mi ilginç olayları dinlemekten farksızdır. Ama bunlarla birlikte tüm o hikâyeler, ülkemizin

ve insanların yakın tarihini öğrenmek anlamına da gelir. Nitekim Türkiye, toplumsal yapısı önemli ölçüde iç ve dış göçlerle şekillenmiş bir ülkedir ve Türkiye toplumunu, yaşadığı göç süreçlerini göz ardı ederek analiz etmek mümkün değildir.

“Sandıktaki Fotoğraflar” isimli bu çalışma, göç eden vatandaşlarımızın birbirinden farklı hâtıralarının sabitlendiği fotoğrafları ve bu fotoğraflara iliştilirilmiş hikâyeleri tozlu sandıklardan çıkarıp tüm vatandaşlarımızın bilgisine toplu olarak sunmayı, böylece göç hareketliliğinin sosyolojik boyutlarını daha anlaşılır kılmayı amaçlamıştır. En önemlisi de, aksi hâlde yalnızca o vatandaşlarımızın çocuklarına ve torunlarına miras kalacak olan paha biçilmez hikâyeler ve hayat dersleri, böylece tüm ülkemize ve gelecek nesillere mâl olmuştur.

Çalışmada yer alan fotoğraflı hikâyelere şahit olmak, yakıcı bir özlem duydukları Türkiye’ye senelerce birçok alanda fayda sağlamış ve hâlâ sağlamaya devam eden göçmen vatandaşlarımız ile soydaş/akraba topluluklarımızın acı - tatlı olaylarla bezeli sohbetlerine katılmak, âdeta ailelerinden biri olmak demektir. Bununla birlikte, ülke olarak ne mesafeler almış olduğumuz ve bir vatana ait olmanın insan hayatındaki büyük önemi gibi hususlar da, fotoğraflar aracılığıyla bir kez daha apaçık bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vatanımızın, vatandaşlarımızın ve hatta vatandaşlarımızın göç ettikleri ülkelerin tarihlerinin bir dönemine ve birbirleriyle kurdukları etkileşime ışık tutan bu kitabın, günümüzü en çok meşgul eden meselelerden göç hareketliliği üzerine yapılacak daha başka çalışmalara da yardımcı olabileceğini ümit ediyor; akademik araştırmalarda aranan cevapların bazen bir fotoğraf karesinde bulunabileceğini düşünüyoruz. YTB olarak göçmen vatandaşlarımızın fotoğraf ve hikâyelerinden oluşacak dev arşivin kurulması için sandıklardan gün yüzüne çıkacak yeni hâtıraları da sabırsızlıkla bekliyoruz.

Abdullah Eren
Başkan

İçindekiler

“Asırlık çınarımız Üstad Osman Kılıç’ın zorunlu ve hüzünlü göçü” İsmail Özgümüş	15
“Acaba kaç yıl daha soğuk Rusya havasını soluyacaktım?” Erdem Coşkun.....	16
“Artık bir Facharbeiter olmuşum. Her ne kadar orta dereceyle bitirmiş olsam da artık diplomalıydım” Nagi Doğan.....	20
“Pasaportumun arasında sakladım yıllarca...” Galip Geçgel.....	23
“Ürettiğimiz arabaların hepsinin içindeydik ama hiç süremedik” Seyfi Sağlam.....	26
“Duvar halısı” Büşra Dünderan	28
“Merdiven aralarında kartonların üstünde namaz kıldık” Nihat Özkan	31
“Kokusuna ve şefkatine hasret duyulan bir baba” Murat Ali Blach.....	35
“Gerçekleşemeyen muhacirliğin acıklı hikayesi” Gürsel Molla.....	37
“Ali Toklu’nun gurbet hikayesi” Nida Nur Toklu.....	41

“Vanilya kokulu annem”	
Makbule Konmuş.....	49
“Türkiye’nin Sesi Radyosu’nu çeken bir radyo ver”	
Gamze Çakmak	51
“Tahta bavulla geldin tahta tabutla döndün“	
Abdülvahap Çilhüseyin.....	53
“Türkler olmasa fabrikalarımızın hali nice olurdu”	
Ali Rıza Karagöz	55
“İşte şimdi gerçekten bir düğün fotoğrafına benzedi..”	
Aygül Öztürk.....	57
“Şu Viyana şehrinde başıma gelenler..”	
Durmuş Çağlar Çakır	59
“Bu zat ne Acemdi ne Araptı ne de Sünni idi. Yalnız İslam idi”	
Ezel Bakırcıoğlu	62
“İsa’nın yüzünden başıma gelenler”	
Kazım Ateş.....	67
“Kim bu adam? Gitsin bizim evimizden!”	
Zeynep Şeyma Hamurcu.....	69
“Ay yıldızlı tahta bavul“	
Murat Kaplan	70
“Gelen en küçük yolcu”	
M. Volkan Yağan.....	72
“Bir göçün hikayesi”	
Nazım Çelik.....	79
“Sana para vereyim, bana ehliyetimi ver çocuklarım memlekette beni bekler”	
Tuba Çıtak	85

“Asırlık çınarımız Üstad Osman Kılıç’ın zorunlu ve hüzünlü göçü”

Bulgaristan Türklerinin kanaat önderlerinden, diplomat ve yazar Osman Kılıç 7 Haziran 1920’de Kılıç Köyü/Razgrad/Bulgaristan’da doğdu. İlköğrenimini köyünde tamamlayıp Razgrad’da Türk Rüştîyesi’ni, Şumnu’da Nüvvab Mektebini bitirip (1944) öğretmen oldu. Yüksek Eğitim Şurası üyeliğine seçildi. 1948 yılında casuslukla suçlanarak idama mahkum edildi. Üç buçuk yıl sonra Türkiye hükümetinin girişimleri sonucu idam kararı müebbet hapse çevrildi. 1963 yılında iki ülke arasında yapılan anlaşma uyarınca ve takas yoluyla Türkiye’ye geldi.

Tahsil olarak zamanımızın yüksek tahsil denkliğiyle master seviyesinde bir tahsili olan, kendi gayretiyle edindiği bilgilerle kültür dağarcığını bol bol dolduran doğruluk timsali, inanç abidesi, Türklük aşığı, sabır ve tahammül örneği, vefa ve fedakârlık numunesi daha sayamayacağım özelliklere sahip üstadım Osman Kılıç.

Burada 2015 yılında Osman hocamın Bursa’da yaptığı bir takdimde Bulgar mezalimine uğradığı suçunu, esprili bir dille anlattığı hikâyemsi olaya değinmek istiyorum: “1948 yılında 6 milyon olan Bulgaristan nüfusunun yarıya yakını Türklerden oluşuyordu. Bulgaristan’a komünist rejim yeni hâkim olmuştu. Komünist rejim istiyordu ki; Türkler rejimi desteklesin. Bunun için rejim önce başmüftülükten, sonra Medresetünnüvvab hocalarından başlayarak partiye kayıt olmalarını istedi. Osman Kılıç da partiye kayıt olursa Türkler ‘Madem Osman Kılıç bu partiye kaydoldu, demek ki bu iyi’ diyecekler ve onlar da destekleyeceklerdi. Ne var ki Osman Kılıç bu Komünist partisine üye olmadı. Bunun üzerine haksız yere, hiçbir suçu olmadan, zorla, işkence ile imzalatılan ifadesini, kararın verildiği duruşmada reddetmesine rağmen öyle usta bir casus ki hiç iz bırakmamış görüşünden hareketle idamına karar vermişlerdir.”

1962 yılının haziran ayında Plevne'den tahliye olduktan sonra trenle Şumnu'ya gelir. Şumnu'ya geldiğinde aile yoktur, iş yoktur. 1951 yılında demir parmaklıklar arkasındayken Bulgar Yönetimi kayınvalidesi, kayınpederi, eşi ve kızını 15 gün süre vererek Türkiye'ye sürmüştür.

Bir diğer konferansta Belene hatıralarından birini şöyle anlatır: 6,5 sene kaldığı o perişan Belene hapishanesinde, Tuna Nehri'nin yıpranmış şeddelerini onarmak için sırtımızdaki küfeyle her gün beş metre mikap toprak taşımak mecburiyetindeydik. Beş metre küp toprak taşınıp bittiğinde o günün mesaisi bitiyordu ama ne mümkün o kadar toprağı o kadar zamanda taşıyıp bitirmek. Bitiremeyenler gece saat 12'ye kadar çalışıp bitiriyorlardı.

Ayrıca yağışlı havalarda sakız gibi yapışkan o çamurlu yolda yırtık ayakkabılarla yürümek çok müşküldü. Ayağında çizmesi olan, sanki traktörü olan bir çiftçi gibi; sanki otomobili olan bir insan gibi mutluydu, çizmesi olmayanlar daha fazla eziyet çekiyordu. Ne var ki benim ayağымda çizmem vardı!

Haksız yere bunca Bulgar mezalimine uğramasına rağmen Osman hocam Bulgarlara bir kin ve intikam beslememektedir. Küçük devletlerin böyle siyasi hataları olabiliyor, diyerek suçunu esprili bir şekilde şöyle anlatmıştı:

Kedinin şerrinden şikâyetçi olan fareler toplanıp bir hal tarzı düşünürler.

Farenin biri bir teklif getirir, der ki: Kedinin boynuna bir çan bağlayalım, kedi yürüdükçe o çan ses çıkarır, biz de o sesi duyunca kedinin geldiğini anlar ve kaçarız. Teklif güzeldir, beğenilir; fakat kedinin boynuna çanı kim bağlayacak?... İşte esas mesele bu.... Kedinin boynuna o çanı ben bağlamaya çalıştım ve başıma “Kader Kurbanı” kitabımda anlattıklarım geldi.

Doğu'da rahmetli İsa Yusuf Alptekin kahramanımız ne ise, Batı'da da Osman Kılıç hocamız odur. İsa Yusuf Alptekin Çin zulmünden kaçıp kurtulabilmiştir ama Osman hocamız onun kadar şanslı olamamış, Bulgar zulmünden kendini kurtaramamıştır; ancak 1951 yılında, evvel

Allah sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin gayretleriyle canını kurtarabilmiş ve Bulgar kanunlarının verdiği cezayı çekerek nihayetinde anavatana gelebilmiştir. (Asırlık Çınarımız Üstad Osman Kılıç'ın YTB'de Yapılan 100. yaş günü programında, İsmail Özgümiş'ün takdim konuşmasından)

1962 yılının haziran ayında Plevne'den tahliye olduktan sonra misafir olarak kaldığı eşinin tarafından akrabaları trene kadar refakat ediyor.

1965 yılında Ankara'ya geldiğinde Bulgaristan'da 2,5 yaşındayken bıraktığı kızı Mübeccel'i öğretmen olarak bulur.

“Üstad Osman Kılıç ve onun anlatımıyla zaman merfumu”

Şumnu'daki Medresetü'n-Nüvvabın Âli kısmını bitirerek bu okulda müderris olarak görev yapan, yöredeki azınlık Türklerin bütün sorunlarıyla ilgilenen Osman Kılıç, Türk casusu diye Bulgaristan'da 1948 yılında tutuklanır. Osman Kılıç'a sorarlar: Suçunu anlat? Osman Kılıç hiçbir suçu olmadığını söylese de sormakta ısrar ederler.

O, hayatını anlatan bir yazıyı ifade olarak yazar. Bu ifadeyi kabul etmeyip yırtıp atarlar ve “öyle usta bir casus ki faaliyetlerinde hiç iz bırakmamış” kanaatiyle karara gidip idama mahkum ederler. Bu karardan bir buçuk yıl sonra idam kararı temyiz mahkemesince tasdik edilir. Bu karar kendisine tebliğ edildikten sonra bu yaşantı üç buçuk yıl devam eder. İnfazlar sabaha karşı yapılmaktadır. Üç buçuk yıl her gece, gelip götürülecekler diye infazı beklemektedir.

Diyor ki Osman Kılıç: Gelip götürülecekler diye geceler bir türlü bitmiyor, bir türlü sabahlar olmuyor. (Bazen gece yarısı büyük bir gürültü ile hücresinin kapısı çalınır, idam mahkûmu Osman Kılıç, vakit tamam, şimdi götürülecekler diye beklerken hapisane görevlileri “Daskala! (Öğretmen) mektubun var” diye, daha önceki bir mektubu, işkence olsun diye o gece, gece yarısı kendisine teslim ederler.) Sabah olunca “Çok şükür bu günü de kurtardık” derken gündüz o kadar çabuk geçer ki gündüzler o kadar kısa ki, bir anda akşam oluyor ve bitmeyen geceler.. Tekrar.. Başlıyor. Hiç ümidimin kalmadığı zamanlarda Allah'ıma sığınıyor, şehit olacağım diye teselli buluyor, bir de Hocazade efendimin “İnfaz olmayacak, ama dava uzun sürecek dediği kerametvari sözüne sığınıyordum.”

Bu şekilde devam eden üç buçuk yıl sonunda Türkiye Cumhuriyeti'nin girişimiyle 1951 yılında idam kararı müebbet hapse çevriliyor ve 1965 yılında Osman Kılıç takas edilerek Türkiye'ye geliyor. Türkiye'de Dışişleri Bakanlığı TRT, Türk Silahlı Kuvvetleri Dil Okulunda başarılı görevlerde bulunmuştur. (Özgümüş İsmail Osman Kılıç, 2018, Mukaddimeler, Makaleler, Sunumlar ve Hakkında Yazılanlar, İstanbul)

İsmail Özgümüş
Emekli Albay / Ankara

“Acaba kaç yıl daha soğuk Rusya havasını soluyacaktım?”

Sovyetler Birliği dağılmıştı. Tıpkı 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Türk işçilerin Almanya'yı yeniden ayağa kaldırıldığı gibi bu sefer de Rusya'nın inşası Türk mühendislerinden bekleniyordu. Önce Doğu Almanya'dan çekilen Rus askerleri için Abakan'da lojmanlar inşa ettik. Sonraları ise Moskova ve civarında siviller için sayısız konutlar.

Şantiyede kurduğumuz dönemin modern prefabrik konutları bile bazen o zamanlar yokluk çeken Rusların dikkatini çekebiliyordu. Kimi, iş için müracaat ederken kimi, Türk misafirperverliğini duymuş olacak ki -50 derecelere varan soğuktan bir lahza korunabilmek ve sıcak ikramlarımızdan tadabilmek için şantiyemizi ziyaret ediyordu.

Şantiyemizde güvenlik için “Okhrana” gece bekçisi ihtiyacı hasıl oldu. Sayısız müracaat aldık. Aralarında profesör, tıp doktoru, müzisyen, generalin de bulunduğu nitelikli insanlar başvuru yaptı. Yokluk işte...

Yaptığımız eleme sonrasında işe aldığımız gece bekçisiyle her konuda anlaşmıştık sadece gece uyumaması gerektiğine bir türlü ikna edemedik.

Ben ise işine mecburen son verdiğimiz Viktor amca ayrılırken şantiyeden dönüp baktığı pencerenin diğer tarafında kendisine kalan hayatında mutluluklar dilerken bir taraftan da para kazanmak için geçici bir süreliğine geldiğim Rusya'nın kaç yıl daha acımasız soğuk yüzüne ve havasına maruz kalacağımın muhasebesi içerisindeydim.

Erdem Coşkun

İnşaat Mühendisi / Rusya

AUSWEIS
INTERNATIONALER BUND FÜR SOZIALARBEIT
JUGENDSOZIALWERKE E.V.
BERUFBILDUNGSZENTRUM KÖLN

Fachbereich: **Energie- und Elektronik**

Nr.: **Regi. Degan**

geboren am: **23.3.1945**

5-KKla 1
Quastelstraße 11

00357

Der Ausweis ist nur mit allen von Seiten und nur für die nach
Berufsbildungsamtliche Köln beschriebenen Tätigkeiten gültig

INDUSTRIE- UND HANDELSKAMMER
ZU KÖLN

FACHARBEITERBRIEF

“Artık bir Facharbeiter olmuşum. Her ne kadar orta dereceyle bitirmiş olsam da artık diplomalıydım”

1945 Kırıkkale doğumluyum. 1968'de Almanya'ya geldim. Geldiğim ilk yıllarında Almanca kurslarına gittim. 1973 yılına kadar torna tesviye işleri yaptım. Sonra bir arkadaş “Umschulung” yapabilirsin dedi. Ben tabi “Umschulung” nedir bilmiyorum. Araştırdım. Meğer Almanya'da sanatı olan insanlar bir meslek daha edinebilme hakkına sahiplermiş. Bu vesileyle devletten para yardımı alarak sanat okulu elektronik bölümüne başladım.

Burada hem teorik hem de pratik dersler ve deneyler yapıyorduk. Alman Wolfgang Brot, Belçikalı Baas bir de Yunan.

Zaten okulda yabancı olarak hepi topu üç Yunan, bir Pakistanlı, Türk olarak da bir ben vardım. Aldığım bu iki senelik eğitim hayatımı tamamen değiştirdi. Artık bir “Facharbeiter” olmuşum.

Her ne kadar orta dereceyle bitirmiş olsam da artık diplomalıydım. On yıl boyunca otuz Almanı emrimde çalıştırdım. Yani büyük mevkilere geldim. Saygınlığımız oldu. Bilmem anlatabiliyor muyum...?

Bu diplomayla kazancım iki katına çıktı. 1500 daha eklediler maaşıma. Ayrıca memur kadrosundaydım elhamdulillah...

Çoluk çocuğu bunlarla (diplomalarla) büyüttüm...

“Ailecek bedava gezebildiğimiz, dinlenebildiğimiz ve bize insan olduğumuzu hatırlatan Köln Hayvanat Bahçesi”

O zamanlar üç çocuğu olana devlet türlü imkanlar veriyordu. Bazı mesire alanlarına, müzelere ve hayvanat bahçesi gibi yerlere senelik üç veya beş defa girişler ile nehrin üzerindeki teleferiğin kullanımı bedavaydı.

İnsanız tabii. Hep mi çalışacağız? Gezmek eğlenmek bizim de hakkımız. Aslında çocukların bahanesiyle gittiğimiz bu yerlerde biz de biraz olsun nefes alabiliyor, insan olduğumuzu hatırlıyorduk.

Hayvanat bahçesine girişte fotoğrafınızı çekiyorlar, çıkışta da bu fotoğraflardan beğendiğinizi alabiliyordunuz.

Çocukların koşup eğlenebilecekleri alanlar vardı. Parkurun sonunda ise dondurmacı. Hep birlikte dondurma yer, günün keyfini çıkarırdık.

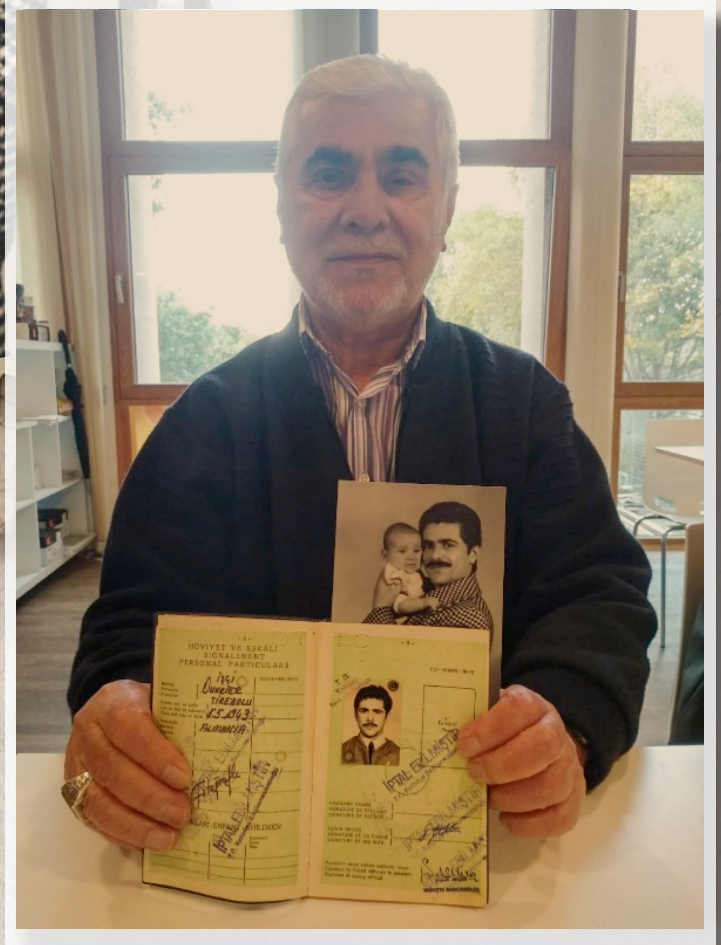
En öndeki ve en neşelimiz küçük oğlum şimdi 43 yaşında, doktor. Büyük oğlum 50 yaşında, o da doktor. Kızım, güzelim, bir tanem 48 yaşında, diyet uzmanı. Arkadan gelen de hanımım... Önden gitti. Allah rahmet eylesin...

Meğer en çok da burada eğlenirmişiz.

Nagi Doğan

Emekli / Köln-Almanya

“Pasaportumun arasında sakladım yıllarca...”

69’da geldim Almanya’ya. 29 yaşındaydım. Gençtim, yakışıklıydım. Bakmayın şimdi böyle durduğuma. 1975 yılında doğdu Şenol. İlk kızımдан tam 12 yıl sonra. Mecburduk, pasaportumuzu taşımak zorundaydık yanımızda. Pasaportumu kıymetli evrak yapan sadece önemli olması ya da Alaman polisinin sorması değil, kıymetlimin Şenol’unun fotoğrafını da arasında saklıyor olmamdı.

Aynı fotoğraf onda da var. Saklıyor benim gibi o da. Şenol şimdi mühendis. Benim gibi işçi değil. 44 yaşında. Köln’e 36 kilometre uzaklıkta yaşıyor. İki çocuğu var.

Birinin adı benim gibi Galip.
Ama Mert Galip.

Galip Geçgel

Emekli / Köln-Almanya

“Ürettiğimiz arabaların hepsinin içindeydik ama hiç süremedik”

1972 yılında Almanya'ya Nürnberg şehrine geldim. Kısa süre bir firmada çalıştıktan sonra işverenle anlaşamadık kontratı bozduk. Amacım abimin yanında Ford'da işe başlamak tabii. Ama Ford almadı bizi. Bunun yerine üç yıl idareten bir kereste firmasında 800 marka çalıştım. Neye yetecek ki bu para? Ev kirasına mı, yiyeceğe mi içecek mi bu parayla? 27 yaşındayım. Bir çocuk var, diğeri yolda. Paraya ihtiyacım var yani. Ama yılmadım, ısrarla iş başvurusu yaptım. Sonunda işe aldılar. Fabrikadaki ilk gün hemen işlemlerimizi yaptılar. Fabrika giriş kartını verdiler. “Bununla gireceğin bunlarla çıkacağın, mayışın buna göre hesaplanacak” dediler. Sonra bizi “Halle Halle” (kısmı - kısım) dağıttılar. Bize de “ipsolan” çıktı. Yani elektrik montaj bölümü. Ufak tefek gördüler herhalde.

Bütün işimiz arabanın içinde. Kablo döşüyoruz. Arabanın içinde bir oyana bir bu yana, iki büklüm çalıştık. Kışın soğuk oluyordu. Mecbur evden getirdiğimiz minderlere oturup çalışıyorduk. 8 kişi bu bölümdeydik. Granada, Kapri ... Günlük 800 araç çıkarıyorduk banttan. Ürettiğimiz arabaların hepsinin içindeydik ama hiç süremedik. Emekli olunca işte Ford sahibi olduk.

Sabahtan akşama kadar fabrikada çalışıyorduk. Mesai sonrası ve tatillerdeyse caddelerde, sokaklarda, egzoz, şanzıman değiştiriyor, tamirat yapıyorduk. Nadiren de olsa diğer Türk arkadaşlara ev ziyaretleri yapıyor, dertleşiyorduk. Çocuklar da bu sayede gezmiş oluyordu.

“Televizyon hep arka fonda”

Türkiye’de insanlar geniş evlerinde otururken bizim evlerimiz 40-45 m² idi. Ama televizyon hep baş köşede. Önünde çektirirdik fotoğrafları. Öyle ya Türkiye’ye göndereceğiz. Çekilen sefaletin perdelenmesi idi bu belki de.

“Sıla yolu menemeni”

Samsun Havza ilçesinin Ortaklar köyündenim. 1972’de Almanya’ya geldim. İlk defa 10 yıl sonra izne gitmek için araba aldım Mercedes. Ama ne Mercedes. Hanım hala o günleri hatırlatarak der ki; “O kadar rahattı ki bu araba, direksiyonda elma soyar bize yedirirdin”. Neyse... Bagajı yükledim, bagajda yok yok. Yolda yemek yapmak için tencere, tava ve piknik tüpü de arkada. Yugo’ya (Yugoslavya) geldik. Karnımız acıktı. Bizimkiler (Türkler) anlaşmışcasına hepsi bir yerde ama uzak aralıklarla. Almanya’dan yanımızda getirdiğimiz

ekmeklerin hepsi kurumuş, olmuş taş gibi. Yumurtalar da kırılmış zaten. Vardım bir dükkana. Anlaşamıyoruz bir türlü. Almanca bilmiyor ki. Zor şer anlaştık, yumurta ve ekmek için, bu sefer de para geçmez. Allah’tan bagaj dolu, bişeyleri takas ettik, böylece anlaştık.

Vardım hanıma götürdüm malzemeleri. Bir menemen yaptı, parmaklarını yersin. Ondan sonra öyle lezzetli bir menemen daha yemedim. Zaten sonra Yugo karıştı, daha da karayoluyla memlekete gidemedik.

Seyfi Sağlam

Emekli / Köln-Almanya

“Duvar halısı”

Herkes, tahta bir bavulla gurbete çıktıklarını bilir. O tahta bavulun içinde ne vardı? Ne kimse merak edip sormuştur ne de onların anlatmaya fırsatı olmuştur.

10 yaşında ailesiyle birlikte İspir'den Bursa'ya göç eden babam, 17'sinde babasının peşinden Avusturya'ya gider. Tam da o hikayedeki gibidir. Tüm gençliğini, memleketini ve hayallerini tahta bir bavula sığdırır, yola çıkar.

Neredeyse bir ömür aynı fabrikada çalışıp durur. Kulaklarında sürekli çınlayan ve tedavisi mümkün olmayan o ses, 40 yıl boyunca durmadan dinlenmeden çalıştığı dökümhanenin kalıcı hatırasıdır.

Babam birkaç yıl önce emekli oldu ve artık Türkiye'de yaşıyor. Yazın birlikte fotoğraf albümünü karıştırırken bu fotoğrafa denk geldik, bana duvar halısının hikayesini anlattı.

Babam yola çıktığı bavula ancak birkaç kat elbise ve bu duvar halısını sığdırabilmiş. Bursa'dan aldığı bu halı birkaç yıl boyunca duvarında asılıymış. Ne Erzurumlu halı vardı diyor, ne Bursalı, bayraklı ve camili diye bunu almış.

Bu halıya dalıp memleketini seyrederek geri döneceği günlerin hayalini kurarmış.

Bir gün, bir kış günü komşu şehirlerden birinde bir Türk'ün vefat ettiği haber gelmiş. Tabutun üstüne örtü aranıyormuş, cenazeden de bu sayede haberdar olmuşlar. Babam duvar halısını yerinden çıkartmış, cenazeye giderken yanında götürmüştü.

Başka bir örtü bulunamadığı için diyor babam, tabutun üstüne halıyı örttük ve cenazeyi Çorum'a uğurladık.

Babamın hayallerini süsleyen duvar halısı gurbette bir işçinin tabutuna örtü olmuş.

Büşra Dünderan

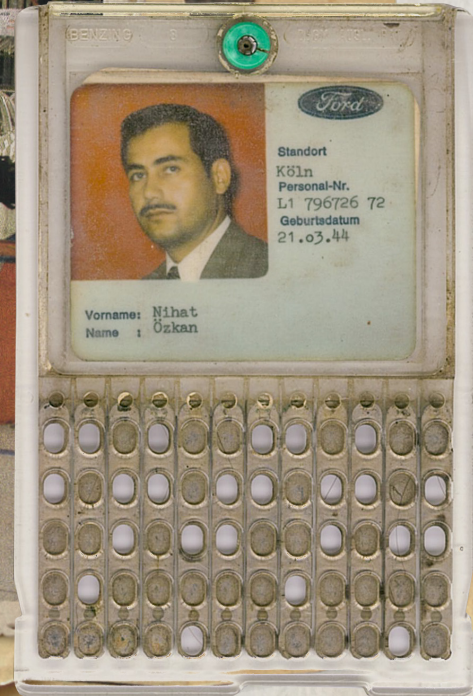
Sekreter/ Viyana - Avusturya

“Merdiven aralarında kartonların üstünde namaz kıldık”

Tarlada sabanını, ahırda hayvanını, eşini, çocuklarını ve çok sevdiği anne-babasını geride bırakan diğer gurbetçilerimiz gibi ben de Almanya'ya çalışmaya geldim. 1971 Burdur depremi biraz da işin bahanesi oldu. 72'de uçakla önce Münih'e ardından

Köln D 30 Bahnhof'una trenle geldim. Ford fabrikasında işe başladım. Bir Alman bir de Türk tercüman (Yusuf Küpeli) eşliğinde fabrika ve kalacak yerlerimiz gösterildi. Böylelikle uzun yıllar süren gurbetliğimiz başlamış oldu.

Fotoğraf: AA

“Merdiven boşluklarında veya dev gibi makinaların arasında daracık mekanlarda kartonların üzerinde namaz kılarken”, ağır iş yükünün yanında İslamiyet’in öncülerinin peşinden giderek Kabe-i Muazzama’nın şubelerinden olan camilerin inşası için uzun yıllar çaba sarfettik. Yavrularımızın başka bir kültürün içinde kaybolup gitmemesi için mutfak masrafından kistik ufacık evlere sığıştık ama Türkiye Cumhuriyeti’nin evlatları olarak gerekeni yaptık.

“Denildi mi ki bir belde İslam beldesi, gözlerimiz arar hilal-i ezan-ı Muhammed sesi” Türk toplumu olarak alın teri ile kazandığımız paralarla bugün 15.716 m2 kullanma alanı olan Köln Merkez Camii’ni inşa ettik.

Köln Merkez Camii

Nihat Özkan

Emekli / Köln-Almanya

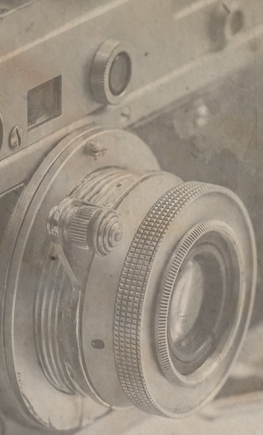

Türke ve Türkiye Cumhuriyet'ine karşı olan haksız tutumlar devam ederken 1996-1997 yıllarında şehid edilen diplomatlarımız anısına Paris'e kadar yürüdük. Görkemli bir toplantı ve yürüyüşü. Bu gibi toplantılarımız ve yürüyüşlerimiz artık yok. Zaten ihtiyaç da yok. Çünkü devletimiz gücüyle, desteğiyle emniyetimiz için artık yanımızda.

“Kokusuna ve şefkatine hasret duyulan bir baba”

Fotoğraf babam Ali Davulcu'ya ait. Kendisi 1933 Trabzon Akçaabat doğumlu. Temmuz 1990'da Trabzon'da vefat etti.

Fotoğrafın çekilme tarihi konusunda çok fazla bilgiye sahip değilim. 1968-70 yılları olabilir. Babamdan kalan çok az sayıdaki fotoğraflardan biri. Çekildiği yer Almanya Düsseldorf Mannesmann Firması.

Babam Ali Davulcu 1961 yılında Almanya'ya gelmek için müracaat etmiş ve kabul görmüş. Eşi ve iki kız evladını Trabzon Akçaabat ilçesi Akpınar köyünde bırakıp Almanya'ya gelmiş.

Siz fotoğrafa baktığınızda tezgah başında çalışan bir işçi görüyorsunuz. Ben baktığımda ise kokusuna ve şefkatine hasret duyulan bir baba, ailesinin yaşlı gözlerle yolunu gözlediği bir eş görüyorum.

Murat Ali Blach

Kaligraf / Mülheim an der Ruhr - Almanya

“Gerçekleşemeyen muhacirliğin acıklı hikayesi”

Üç kişilik fotoğraf 1968 yılında, ben altı yaşındayken, Osmanlı coğrafyasındaki adı Tuna Vilayeti, Rusçuk Sancağı, Hezargrad kazası, Ada-i Kuz köyünde, fotoğrafın çekildiği tarihteki adı ise Bulgaristan Halk Cumhuriyeti, Razgrad Sancağı, Adaköy. (Ostrovo) adlı yerleşim yerinde, profesyonel bir fotoğrafçı tarafından çekilmiştir. Sebebi 22/03/1968 tarihinde Ankara’da imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Arasında Yakın Akrabaları 1952 Yılına Kadar Türkiye’ye Göç Etmiş Olan Türk Asıllı Bulgar Vatandaşlarının Bulgaristan Halk Cumhuriyeti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Göç Etmeleri Hakkındaki Anlaşma”dır.

Oturduğumuz yerin nüfus memurları babama bu anlaşma ile Türkiye’ye göç etmemize imkan olmadığını, Türkiye’den bize istida yazacak yakın bir akrabamızın bulunmadığını söyleseler de babam yine de eskiden dul kalan bir büyükbabamıza kocaya gelen Hacer ana adlı bir kadının büyükbabamız öldükten sonra 1950-1951 yılları arasında kendisiyle birlikte Türkiye’ye göç eden başka bir evliliğinden olma çocuklarına umut bağlamıştı. Bize onların hısımlarıymışız gibi istida yazarlar umuduyla ailecek bu fotoğrafı çekirtti. İlk fotoğraf çekilirken kardeşim henüz doğmamıştı.

Dört kişilik fotoğraf ise, 1969 yılında erkek kardeşim dünyaya geldikten sonra yine aynı maksatla aynı fotoğrafçıda çekilmiştir. Bu süre içerisinde babam, adı geçen Hacer ananın çocuklarına mektup üstüne mektup yazıp Türkiye'deki yetkili makamlara müracaat ederek bizim Türkiye'ye göç etmemize imkan sağlayacak istidayı yazmalarını istediye de bu mümkün olmadı. Bulgaristan'daki nüfus memurları da babama, nüfus kayıtlarına göre Hacer ana ile ailemizin bir kan bağı bulunmadığını bu kadının çocuklarının da onların hısımlarıymışız gibi bize istida yazamayacağını defalarca anlattı.

Ailemizde hiçbir zaman fotoğraf makinesi olmadı ve ailecek düğünlerde çektiğimiz fotoğraflardan başka fotoğrafımız da bulunmamaktadır. Türkiye'ye göç etme umuduyla çektiğimiz bu iki fotoğraf, gerçekleşmeyen bir umudun acı hatırası olarak kaldı.

İkinci fotoğraftaki dört kişilik aileden sadece benim 1989 yılında Türkiye'ye göç etme ve buraya yerleşme imkanım oldu. Babam biçerdöver operatörü olduğundan ve sınırlar açıldığında orak ayı başladığından pasaport alamadı ve onun Türkiye'ye göç etme özlemi bir türlü gerçekleşmedi.

Gürsel Molla
Tercüman / Ankara

“Ali Toklu’nun gurbet hikayesi”

Sene 1964. Beş çocuklu Toklu ailesinin iki oğlundan biriydi Ali. Erkek kardeşinin bir kaza sonucu vefat etmesiyle anne ve babası bütün ümitlerini tek oğullarına bağlamıştı.

Ali Toklu da binlerce genç gibi ailesini, evini, yurdunu, memleketini ardında bırakıp Almanya’ya gidecekti.

Askerliğini yaptıktan hemen sonra hiç köyüne dönmeden İstanbul’da, Almanya’nın kurduğu irtibat bürosuna müracaat etmesiyle başlamıştı Ali’nin hikayesi. Ailesini ardında bırakıp ekmeç parası uğruna gurbet ellere gitmek için hazırlanıyordu. Diğer gençler gibi Anamurlu genç Ali de müracaat etmesinin ardından bir süre İstanbul’da gününbirlik işlerde çalışarak “Almanya kağıdını” bekledi. Ali onay mektubunu alır almaz irtibat bürosuna koştu ve böylece genç Ali’nin hayatında çileli bir sayfa açıldı.

İlk sıkıntılar Almanlar tarafından geçirildikleri sağlık kontrolleriyle başladı. Onay mektubunu alan işçi adayları dişlerine kadar kontrol ediliyor ve bir diş dahi eksik olan kabul edilmiyordu.

Sağlam raporu alan işçiler ise köylerine dönüp Almanya’ya gitme hedefiyle tahta bavullarını hazırlayıp birkaç yıldır biriktirdikleri parayı alıp yola koyuluyorlardı.

Yola revan olanlardan biri de aklında Almanya’da birkaç sene kalıp memleketine geri dönmek olan, lakin kaderin ona çizdiği rolden habersiz Ali’ydi.

Sağlık çok önemli bir koşul olduğu için İş ve İşçi Bulma Kurumunun büyük şehirlerdeki merkezlerinde bir kez daha kontrolden geçirildiler. Yüzlerce genç adam çırılçıplak bir halde sıraya dizilip kendilerine yabancı olan insanlar tarafından utanç verici bir şekilde muayene edildiler. Tıpkı pazardan mal seçercesine işçi seçtiler. Bu durum, aralarında dört ile sekiz yıl arası beklemiş olanları hayal kırıklığına uğratmıştı. Kısa boydan, eksik diş kadar her şey “çürük” olarak damgalanmalarına sebep olabiliyordu. Muayene edilen işçilerin beşte biri kabul edilmedi. İş ve İşçi Bulma Kurumunun arka sokağında karaborsa idrar satılıyordu.

Bazı işçiler kendi idrarlarının bozuk çıkabilme korkusundan, risk almamak için buradan “normal idrar” alıp kontrole bunu götürüyorlardı. Sağlık kontrolünden sağlam çıkanların göğsüne ve bileğine bir numara yazılıyordu. Anamurlu genç de bu şanslı işçilerden biriydi.

Kendisini neyin beklediğini bilmeyen Ali, muayeneyi geçen diğer işçilerle beraber insan onurunu zedeleyici bir şekilde, tıpkı bir koyun sürüsü gibi trene tıkaştırılarak Sirkeci'den Almanya'ya doğru yola çıkartıldı.

Yaklaşık üç gün süren çileli ve uzun bir yolculuğun ardından nihayet Münih'e varmışlardı ve Ali hiç tanımadığı, daha öncesinde asla duymadığı bir dilde konuşan insanlarla dolu bir ülkede bulmuştu kendini. Garda herkes gideceği kentlere göre ayrılıyor, biletini alıp seyahatine devam ediyordu. Ali'nin gideceği şehrin adı ise Braunschweig idi. 25 yaşındaki genç adam bu şehirde bir gurbetçi olarak kendine yeni bir hayat kuracaktı.

Çalışmaya uygun olan gençler kentlerine varduktan sonra çalışacakları firmalardan gelmiş olan Türk tercümanlar ve yetkililer tarafından karşılanıp bir odasında 2-6 kişilik ranzalar bulunan "Heim" adı verilen

yurlara yerleştirildiler. Odanın ortasında bir adet yemek masası ve sandalyeler vardı. Kap kacak ise yatakların altına yerleştiriliyordu. Her yurdun olmazsa olmazı ise gaz lambasıydı. Yemekhanelerde uzunlamasına masalarda birkaç tane ikili ocak bulunmaktaydı. Bu ocakların üzerinde herkes kendi yemeğini kendi hazırlıyordu. Tuvalet ve banyo ise müşterek kullanılıyordu.

Gelelim Ali Toklu'nun işiyle karşılaşmasına. 25 yaşındaki gencin gurbet ellerdeki ilk iş yeri "Bussing" yani bugünkü adıyla MAN Endüstriyel Hizmetler Firması'ydı. Ali burada birkaç sene çalıştıktan sonra "Schmalbach-Lubeca"

şirketine geçiş yaptı. Her iki fabrikada da tornacı olarak çalıştı. O zamanlar herkesin, nerede daha çok para kazanılıyorsa, orada çalışma amacı olduğu için, Ali Toklu birkaç sene içerisinde üç kez iş yerini değiştirmiş ve en son "Volkswagen" firmasına geçiş yapmıştı. Muhtemelen burada da kalıcı olarak çalışacağını düşünmeyen Ali, emekliliğine kadar bu şirkette aktif olacağını bilmiyordu. Volkswagen'de tornacılığın yanında montaj bandında da çalışan Ali, burada beklemediği bir şekilde ağır bir iş kazası geçirdi. Mukadderat ya, bilemiyor insan ne zaman ne olacağını. Ali'nin eli tornanın içinde kaldı. Talihsiz işçi hemen hastaneye götürüldü, bir süre orada kaldıktan sonra birkaç kırık ve yanıkla kazayı ucuz atlattığını öğrenen Ali, yine işinin başına dönebildi.

Bu arada yaşı 30'a dayanan Ali, 1969 yılında memleketindeki yan mahalleden tanıştığı Meryem Kadioğlu ile evlenip Almanya'ya geri döndü. Ali'nin hanımı Meryem de aynı şekilde farklı firmalarda çalıştı.

Tornacılığın yanında berberlik ve kasaplık gibi farklı kabiliyetleri de olan Ali, boş zamanlarında bir taraftan kaldığı yurttaki arkadaşlarının ve idareci olduğu camideki cemaatin saçlarını keserken, diğer taraftan da o senelerde Almanya'da Türk marketlerinin olmaması ve bu yüzden helal et satılmadığı için bir arkadaşıyla sipariş üzerine Alman çiftçilerinden satın aldıkları hayvanları kesip satıyordu.

1970'de Ali ile Meryem'in ilk çocuğu doğdu. Daha sonra üç tane daha oğulları oldu. Ali Toklu 30 sene Volkswagen'de çalışıp, emekli oldu. Ali Toklu 2017 senesinde rutin bir kalp ameliyatı esnasında oluşan komplikasyon sonucunda hayatını kaybetti.

Ali Toklu gibi binlerce insan genç yaşta ailelerine güzel bir hayat sunabilmek uğruna Almanya'ya gelip onca çile çektiler.

Onlara minnettarız.

Nida Nur Toklu
Öğrenci / Braunschweig - Almanya

“Vanilya kokulu annem”

Eşimin, evlendikten bir yıl sonra 1973 yılında Almanya'ya misafir işçi olarak gitmesinin ardından 1974 yılının temmuz ayında büyük kızım Semra ile beraber aile birleşmesiyle Almanya'ya gittim. Giderken çok ağladığımı, vatanımdan sevdiklerimden ayrılmanın çok zor geldiğini dün gibi hatırlıyorum. 1979 yılında Bahlsen fabrikasında çalışmaya başladım. Fabrikada pasta, çikolata, bisküvi paketlediğimiz için eve gittiğimde çocuklarım “vanilya kokulu annemiz geldi” diyerek koşup boynuma sarılırdı.

Para kazanma hatta biriktirme zorunluluğu en büyüğü 6 yaşında olan üç kız çocuğumu evde yalnız bırakmak zorunda bırakıyordu. 6 yaşındaki kızıma biri 3, diğeri 2 yaşında olan kızlarımı emanet ederek aklım evde, çocuklarda kalarak işe gittiğim günleri hala gözlerim dolarak hatırlarım. Mecburiyetler ve genç olmanın verdiği cesaretle o gün göze aldığım riskleri bugün asla göze alamayacağımı düşünüyorum.

“Çalıştığım Bahlsen fabrikasında Alman mesai arkadaşım ile pastaları paketlerken”

Aralık/1986-Oldenburg

“Memleketten uzak buruk bayramlar”

Eşim 1982’de, 10 yıl çalıştığı Stalling Basımevi’nden ayrıldıktan sonra kendisini Türk gençleriyle ilgili faaliyetlere adadı. Bizim çocuklarımız o yıllarda henüz küçük olmasına rağmen arkadaşlarımızın ergenlikteki çocuklarıyla yaşadıkları sorunlara şahit olurduk. Bu durum bizi çok üzer, endişelendirirdi. İleride aynı sorunları biz de yaşayabilirdik. Bir Neşet Ertaş aşığı olan eşim küçük yaşlardan beri saz ve bağlama çalardı. Birkaç arkadaşıyla birlikte sokakta boş gezen, okuldan kaçan, oyun salonlarında kumar oynayan gençleri tek tek toplayıp onlara bir Türk kahvehanesinin odasında bağlama çalmayı öğretti. Bir süre sonra bu gençlerin sayısı artmaya başladı. Bir müzik grubu hatta folklor ekibi bile kurdular.

Eşim ve arkadaşlarının bu faaliyetleri çok takdir gördü. Müzik grubu o kadar büyüdü ki artık Türklerin düğün ve özel günlerinde bile sahne almaya başladılar.

Dini bayramlar kış aylarına denk geldiğinde genellikle kimse memleketine gidemezdi. Bir buruk geçerdi o bayramlar. Ama eşim ve arkadaşları bayramlarımızı da şenlendirmeyi başardılar. Büyük salonlar tutulurdu. Şehirdeki Türkler -hatta daha sonra şehir dışından bile gelenler oldu- bir araya toplanıp bayramları kutlar, sıla hasretini böyle gidermeye çalışırdık. “Sıla” kelimesi hayatıma o kadar işlemiş ki sonra torunumun adını “Sıla” koydum.

“Türkiye izni öncesi
aldığımız Mercedes’in
üzerinde küçük kızım”

Ağustos/1980-Oldenburg

“Türkler ve Mercedes”

Ağustos 1980’de çekilen bu fotoğraf eşimin araba merakının bir belgesi niteliğinde. Albümlerimizde bu ve buna benzer çok sayıda fotoğraf mevcut. Dönemin en sevilen arabalarından biri olan Mercedes, Almanya’da Türklerin gözdesi olmuştur her zaman. İzin dönemlerinde herkesin rağbet ettiği, Türkiye-Almanya arasındaki 3 bin kilometrelik mesafede en sık görülen, o dönemde Türkiye’de bir caddede belirdiğinde hep “Almancı”

sözünü işittiğimiz araba modeli... Eşimin araba merakı hiç bitmedi. Bu fotoğrafın çekildiği günü unutmuyorum. Evde otururken aşağıdan bir korna sesi duydum. Pencereden baktığımda eşim petrol yeşili bir Mercedes’in yanında, başını kaldırmış bana gülümseyerek “Nasıl, beğendin mi?” diye sordu. Verdiğim cevaba bugün hala güleriz: Evet, ama arabayı değil üstündeki gelin bebeğini...

“Sıla Yolunda Çile”

Ağustos 1983'te çekilen bu fotoğrafa baktığımda yollarda yaşadığımız, tanık olduğumuz ve gözlerimizi dolduran çok sayıda anı canlanıyor. Yurtdışında yaşayan birinin en sevdiği dönem kuşkusuz o sene memleketine gideceği dönemdir. Biz her yıl memlekete gitmeye çalışırdık, sabah erken saatlerde kalkıp işe giderken o yıl izne gideceğimiz günü ipe çekerdim. Ailemi, yakınlarımı çok özlerdim.

Yola çıkma vakti yaklaştığında hazırlıklar da başlardı. Hediyeler alınırdı, aman kimseyi unutmayayım telaşı sarardı.

Yola çıkmadan bir gün önce yolda yemek için yiyecekler hazırlardım. 3 gece 4 gün sürecek 3 bin kilometrelik yolda doyurmam gereken 4 çocuğum ve bizi bir an önce sağ salim yakınlarımıza ulaştıracak olan ve bu yüzden yorulmadan yola devam eden bir eşim vardı. İyi-kötü birçok olay yaşadık bu yollarda. Hiç tanımadığımız ama yine de sofralarımızı birleştirdiğimiz, konvoy halinde birbirimize göz-kulak olmak için yol aldığımız, güzel dostluklar kurduğumuz insanlarla anılarım var. Sayısız da kaza gördüm.

İşte bu fotoğraf karesi bugün artık var olmayan Yugoslavya'daki bir dinlenme tesisinden. Piknik tüpünde çay demlemişim, bir yaşındaki oğluma mamasını yediriyorum, kızlarım da babalarına tıka basa valizlerle, yüklerle dolu arabanın önünde bu pozunu veriyor

Onlardan birini hiç unutamıyorum: Yugoslavya'dan çıkmak üzere sınıra yaklaşmıştık. Yol bir anda tıkanı. Zaten yol tıkanığında az sonra hangi manzarayla karşılaşacağımızı hep tahmin ederdik. Arka koltuğa dönüp çocuklarıma baktım. Hepsi uyuyordu. İleride beyaz bir minibüs takla atmıştı. Kalabalık bir aileydi.

“Alman dostlarımız”

Bärbel ve Egon... Fotoğrafta benimle birlikte oturan bu iki kişi kuşkusuz hayatımda büyük etkileri olan iki insan. Almanya'ya, eşimin yanına ilk gittiğimde oturduğumuz binada yaşıyorlardı. Önceleri apartmanda rastladığımda hep çekindiğim, bir an önce uzaklaşmak istediğim o iki insanın sonradan en yakın

Çocukları neredeyse hep erişkindi. Kenara çektik ve eşimle arabadan indik. Kaç kişiydi şu anda hatırlamıyorum ama bir kadın eşinin başında ağlıyordu. Genç bir kız da etrafa saçılan çeyizlerinin arasında oturuyordu ve ‘Baba daha düğünümü yapacaktık’ diye feryat ediyordu.

dostlarım olacağından bihaberdim. Bir gün büyük kızım (o zaman diğer iki kızım ve oğlum henüz doğmamıştı) alışverişten dönüyordum. Merdivenlerde Bärbel ve Egon ile karşılaştık. Bana bir şeyler söylüyorlardı. Ben yine her zamanki gibi gözlerimi kaçırmıştım. Almanca kulağıma o kadar kaba geliyordu ki beni azarladıklarını

Bu fotoğraf karesi evimize misafir geldiklerinde çekildi. Türk yemeklerine ve Türk kahvesine bayılıyorlardı

Ocak/1983-Oldenburg

sandım. Tam cesaretimi toplamış karşılık verecektim ki gülümsediklerini fark ettim. Egon kızıma doğru eğilmiş ona bir şeyler anlatıyordu, Bärbel de bana bakıyordu. O anda dillerini anlamasam ve bugün hala ne

söylediklerini bilmesem de dostluğumuzun ilk temeli atılmıştı. Uzun yıllar süren dostluğumuz boyunca ben onlardan, onlar da bizden çok şey öğrendi.

“Almanya’dan gelen ilk hediye; pembe köpek...”

1 Ekim 1971’de evlendim. 1973’te eşimi Almanya’ya uğurladım. Büyük kızım birkaç aylıktı. Aslında Türkiye’de iyi para kazandığı pazarda bir tezgâhı vardı ve İstanbul’dan Zonguldak’a getirdiği çeşitli malları satardı. Amcasının oğlu İşçi Bulma Kurumunda çalışıyordu. Almanya’ya işçi olarak kaydını yaptırması için çok ısrar etti. Gitmeyi hiç istemiyordu ama kayınvalidem de “Bir süre git, biraz para biriktir sonra dönersin” dedi. İkimiz de hiç istemediğimiz halde eşim gitti ama “bir süre” dedikleri o süre çok uzun yıllarımızı aldı.

Eşim bu fotoğrafı ben henüz kızımın Türkiye’de onun yolunu beklerken çekti. Maaşıyla, işe gitmek için kendisine bir bisiklet, kızıma pembe pelüş bir köpek ve bizi almaya gelirken giymek için bir takım elbise almış. Eşim Türkiye’ye yanımıza geldiğinde o pembe köpeği de getirmişti. Hiç unutmuyorum herkes, “Almanya’dan pembe köpek gelmiş,” diyordu.

Eşimin ilk maaşıyla aldığı takım elbise ve kızına aldığı oyuncakla bize gönderilmek üzere çektiği fotoğraf

1972/Oldenburg

“Radyoda hüzünlü şarkılar çalardı”

1974'te 9 aylık kızımın Almanya'ya eşimin yanına gittim. Artık bizim için yeni bir hayat başlamıştı. Daha 18 yaşındaydım ve ailemden, yakınlarımdan, sevdiklerimden çok uzakta hiç bilmediğim, tanımadığım bir yerdeydim. Evde neredeyse hiç açmadığımız bir televizyonumuz vardı çünkü hiçbir şey anlamıyordum. Türkiye ile tek bağlantımız, gelen mektuplar ve radyoydu. Türkçe bir ses duymak için o

radyo evdeki televizyondan kat kat daha değerliydi. “Türkiye'nin Sesi Radyosu” aracılığıyla ancak ülkemizde, dünyada olandan bitenden haberdar olabiliyorduk. Bazen dinlediğimiz türkülerle ağlar, aldığımız haberlerle coşardık. Kızımın en büyük eğlencesi radyo dalgalarıyla oynamaktı. Bu fotoğrafta eşim onu yine suçüstü yakalamıştı.

Radyoda memleketten haber almak için Türkiye'nin Sesi'ni büyük kızımın birlikte dinlediğim saatler”

1975/Oldenburg

Eşimin matbaa işçisi olarak gittiği Almanya'da çalıştığı Stalling Basımevinde Alman mesai arkadaşlarıyla çektiği fotoğraf

1977/Oldenburg

Stalling Basımevinde kullandığı makinanın başında çektiği fotoğraf

1977/Oldenburg

“İşitme kaybı o günlerden yadigar kaldı”

Eşim 10 yaşındayken babasını kaybettikten sonra hem ilkokula devam edip hem de bir matbaada çırak olarak çalışmaya başlamış. Almanya'yla işgücü anlaşması imzalandıktan sonra 1973'te Almanya'nın Oldenburg şehrine misafir işçi olarak gitti.

Stalling A.G Basımevi'nde çalışmaya başladı. 1982 yılında Basımevi kapanana kadar burada çalışmaya devam etti. Basımevinde sürekli yüksek sese maruz kaldığı için şu anda iki kulağındaki yüksek derecedeki işitme kaybı o günlerden yadigar kaldı.

Makbule Konmuş

Emekli Ev Hanımı / Zonguldak

“Türkiye'nin Sesi Radyosu'nu çeken bir radyo ver”

- Dede, çay içer misin?
- Yok kızım almayayım. Geç oldu. Birazdan kalkarız, değil mi hanım?
- Zaten hafta sonu babaanne. Kalın biraz daha. Ben size Türk kahvesi yapayım.

Dedem, babaannem, amcam, babam, yengem, annem, kardeşim ve ben. Sekiz fincan. Kalkıp, hemen kahveleri hazırlamaya başladım. Oturma odasının gürültüsü mutfağa kadar geliyordu. Televizyonun sesinden zar zor amcamın izin biletlerini aldığını duyabiliyordum. Kahveleri ikram ederken amcamın Türkiye'deki akrabalarla telefonda görüntülü konuştuğunu fark ettim.

- Haydi 2 haftaya kadar görüşürüz.
- Şimdi artık gurbetlik mi var? Gurbetlik bizim zamanımızdaydı...

Dedemin gözlerindeki hüznü görmemek mümkün değildi. Hepimiz anlamıştık, dedem eski günlerden bahsedecekti.

Kahvemi masanın bir kenarına koyup pür dikkat dinlemeye başladım.

- Önceden Türkiye'den bir ses duymak ne kadar zordu. Bizim böyle imkanlarımız mı vardı? Vatan hasreti gidermek için buradaki köylülerimizle Münih Hauptbahnhof'da toplanma günlerimiz olurdu.

- Gamze, dedem aynı bayram şölenlerine gider gibi, en güzel kıyafetlerini giyer, güzel kokular sürer, büyük bir heyecanla hazırlanırdı.

- Tabi hanım, vatan hasreti gideriyorduk, birbirimizden haber alıyorduk. Türkiye’de olup bitenleri konuşuyorduk. Şimdiki gibi haber alma araçları mı vardı?

Çocuklar ben size bir anımı anlatayım. Buraya gelip biraz para kazanmaya başlayınca Münih’te bir exporttan radyo alacaktım, sahibi Almandı ve Türk olan bir işçisi vardı. Ona “Türkiyenin Sesi Radyosu’nu çeken bir radyo ver ama yayını net çekmezse cihazı iade ederim.” dedim ve 300 mark ödeyerek Telefunken marka bir radyo aldım.

Radyoyu alarak eve geldik, radyo yayını güzel çekmiyordu. Bahçede ve evin bazı yerlerinde biraz çekiyordu. Sonra baktık böyle olmayacak, radyoyu aldık tekrar exporta gittik. Oradaki Türk çalışana, radyoyu değiştirmek istediğimi, üstüne para ekleyip daha iyi bir radyo almak istediğimi söyledim ama beni dikkate almadı. Halbuki söz vermişti. Birden dükkanın sahibi Almanca bir şeyler söyleyip hızla elimden radyoyu çekti ve sinirle yere fırlattı. Başımдан aşağı kaynar sular döküldü. Esefle karşıladım, böyle miydi anlaşmamız, yazıklar olsun, dedim.

Türküler, haberler dinleyecektik, ne heyecanla almıştım onu. Televizyon yok, telefonda konuşmak çok pahalı, Türkiye’de

bir izin yapayım desen buraya zaten para biriktirmeye gelmişsin. Radyo bizim için çok değerli, gurbetçilerin vatanıyla arasındaki tek bağıydı.

“Ondan sonra ne güzel çekmişti ama” diyerek amcam hepimizi güldürmüştü.

Ve bir daha anladım ki biz ne kadar şanslıyız. Türkiye bize bir telefon araması ya da üç saat uçuş uzaklığındayken, 1970’te “Türkiye’nin Sesi Radyosu” birçok gurbetçiyi vatanına kavuşturuyordu.

Gamze Çakmak

Üniversite öğrencisi / Münih - Almanya

“Tahta bavulla geldin tahta tabutla döndün“

Ah babaannem... 60'lı yıllarda Sivas'tan Almanya'ya gelen ilk Türk neslinden. Zamanında bir tahta bavulla Almanya'ya gelmiş ve ne yazık ki 59 yaşında bir tahta tabutla Sivas'a dönmüş. Açlık ve çocukların geleceği için, Almanya'ya mecbur eden bu vatanından uzak ayrılık bütün hayatını değiştirmiş.

Birçok Almancının insanın hayatına benzer bu hayat, hep gurbetlik ve çile içinde geçmiş. Ben bu güçlü ve onurlu kadının torunu olarak bu hayati kendi çocuklarıma miras olarak bırakmak istedim ve yazdım.

“Araba ile gitmeyin izne, yollarda çok kaza oluyor”

Her sene yazın tatil dönemlerinde arabalar yüklenir, memlekete gitme telaşı aylar öncesinden başlardı. Arabaların her bir köşesine eşyalar, kıyafetler, elektrikli aletler, çikolatalarlar akla gelebilecek her şey doldurulurdu. Araba yükten resmen çökerdi.

Bu resimde 3 çocuk arabanın arkasında ve büyükler önde. Önde duran kadın, yine babaannem, “araba ile gitmeyin izne yollarda çok kaza oluyor” diye uyarıyor bizi. Sonuçta üç gün arabada ve 3800 kilometre yol vardı önümüzde! Ama nafile! Sonunda arkamızdan bir kova suyu dökerek yolcu etmişti bizi.

“Babaannemin pişirdiği tavaya domuz ayakları atmışlar!”

70’li yıllarda çekilmiş bu fotoğrafta, babaannemin temizlikçi olarak çalıştığı görülüyor. O zamanlar günde 10 saat çalışıyorlar, Almanca bilmedikleri için de iş hayatında birçok zorluk yaşıyorlardı. “Domuz eti olur diye” kantinde yemek yemedikleri için Türkler öğlen paydosunda yemeklerini kendileri pişirirlermiş. Babaannem Sivas’tan getirdiği köy tereyağıyla yumurtayı pişirirken Almanlar yemek kokusundan çok rahatsız olup kavga çıkarmış. Babaannemin pişirdiği tavaya domuz ayakları atmışlar. Zor geçen günlerden kalan hikayelerden sadece biri bu...

Abdülvahap Çilhüseyin

Tiyatrocu - Yazar / Stuttgart - Almanya

“Türkler olmasa fabrikalarımızın hali nice olurdu”

1973 yılından bir kare. Norveç'in Drammen şehrindeki Türk işçilerin bir araya gelip çektiği bir hatıra fotoğrafı. Fotoğrafın çekildiği yer Norveç'in Drammen'deki Marienlyst futbol stadyumu.

Bugün itibariyle 70 bine yakın kişinin yaşadığı ve Norveç'in nüfus olarak 10. büyük şehri olan Drammen, şehir nüfusuna oranla Norveç'teki Türk kökenli nüfusun en yoğun yaşadığı şehirdir. Buradaki Türk nüfusun çoğunluğunu buralara ilk göç eden, Konya'nın Beyşehir/Derebucak civarındaki Pınarbaşı, Göynem gibi köylerden/mahallelerden gelen kişiler oluşturmakla birlikte başta Uşak ve Nevşehir olmak üzere Türkiye'nin farklı yerlerinden gelen kişiler de bulunmaktadır.

Daha önce de birer ikişer gelmiş olsalar da göçün asıl başlangıç tarihi olarak 1968-1969 yılı kabul edilmektedir. Özellikle 1970-1974 tarihlerinde çok sayıda Türk vatandaşı Norveç'e ve Drammen'e göç etmiş. İlk gelenler diğerlerinin gelmesine de vesile olmuş.

Çoğu göçmen işçi gibi ilk gelenlerin amacı belirli bir süre çalışıp para biriktirdikten sonra ülkelerine geri dönmekmiş. Bu düşünce 1980'li yıllara kadar sürse de az sayıda geri dönen olmuş. Bugün artık Norveç'te 3. nesil göçmenlerden söz edilmektedir.

Drammen'e Beyşehir bölgesinden gelen yoğun Türk nüfusu vesilesiyle Drammen ve Beyşehir uzun yıllardan beri kardeş şehirdir, bundan dolayı da Beyşehir'deki bir meydana Drammen Meydanı adı verilmiştir.

Fotoğraflar 1972 yılının şubat ayında çekilmiş olup Konya'dan Ali Karagöz'e aittir. Her iki fotoğrafta da Ali Karagöz ile bir arkadaşı, Drammen'de çalıştıkları bir kağıt fabrikasında görülmekte.

Ali Karagöz'ün Drammen'e gelişinin kısaca hikayesi şöyledir:

Anlatılanlara göre, özellikle de Norveç'te çalışan bir Türk doktorun aracılığıyla 1960'lı yılların sonlarına doğru Türkler yavaş yavaş Norveç'e ve özellikle de Drammen bölgesine gelmeye başlamış. Ali Karagöz'den önce eniştesi Ali Şan, 1967 yılında işçi olarak Drammen'e gelmiş, Drammen'deki iş gücü ihtiyacının devam etmesi üzerine de bir yıl sonra kayınbiraderinin buraya gelmesine vesile olmuştur (Ali Şan daha sonra 1969 yılında Almanya'ya göç etmiştir). Drammen'e Türkiye'den asıl iş göçünün 1969-1972 yıllarında yaşandığı göz önünde bulundurulduğunda Ali Şan ile Ali Karagöz'ün Norveç'e ve Drammen şehrine gelen ilk Türklerden oldukları rahatlıkla söylenebilir.

Mesela Norveç İstatistik Kurumunun (SSB'nin) paylaştığı bilgiye göre 1970 yılına gelindiğinde Drammen'de yaşayan Türk sayısı yalnızca 36 kişiden ibaretmiş (Birçoğu ilk başlarda sezon işçisi olarak çalışıyormuş). Türklerin yanı sıra eski Yugoslavya da dahil olmak üzere farklı ülkelerden işçi göçü yaşansa da sayı itibarıyla Türkler Drammen şehrinde ön plana çıkmaktadır. Türklerin birçoğu, fotoğraftaki kağıt fabrikasında ve endüstriye ait benzer yerlerde çalışmıştır.

Öyle ki Drammens Tidende gazetesinin 14 Şubat 1970 tarihli sayısında bölgenin iş bulma dairesinin müdürü özetle, "Türkler olmasa fabrikalarımızın hali nice olurdu." diye sormaktadır.

Drammen'e ait dönemin gazetelerinde Türk işçilerin defalarca gündeme geldiği görülmektedir.

Ali Karagöz ayrıca Türklerin ibadethane sahibi olması için öncü rol oynayan kişilerden biri olarak tanınıyor. Kendisi aynı işyerinde uzun yıllar çalıştıktan sonra emekli olmuştur.

Ali Rıza Karagöz

STK Temsilcisi / Norveç

“İşte şimdi gerçekten bir düğün fotoğrafına benzedi...”

Todor Jivkov yılları... Öz benliğini koruma, Türklüğünü kaybetmeme savaşının en çetrefilli, en azılı yıllarıydı Bulgaristan'da. Azılı Bulgar askeri tanklarla, silahlarla çıkmıştı küçük Türk kasabalarının sokaklarına. Türkler, bu zulme ellerinde sopalarla karşı koymaya çalışmıştı. Askerlerin silahından kaçarken birinci kat zannedip ikinci kattan atlayanlar, tankın altından komşusu tarafından son anda kurtarılan kadınlar, ismini değiştirmek istemedi diye günlerce işkence gören babalar, hepsi evet hepsi bu yıllara denk geliyordu.

Çoğunluğu Güney Bulgaristan'da olan Türk kasabalarında zulüm, yasaklar ve işkenceler yoğun bir şekilde devam ediyordu. Gözü yaşlı anneler, nineler anavatandan gelecek muştuyu, güzel haberleri bekliyordu. Nihayet Turgut Özal, Bulgaristan'daki vatandaşların çektiklerini Birleşmiş Milletler'de kabul ettirmiş, Bulgaristan ile anlaşma yapmayı başarmıştı. Soydaşlar, artık anavatana kavuşacaklardı, kapılar açılacaktı. Ama Bulgar yine

yapacağını yapmıştı; sınır dışı ettiği tüm vatandaşlara çok kısa bir süre vermişti. Yaklaşık 350 bin kişi, neredeyse yok denecek kadar az eşyasıyla, peyderpey 2-3 gün içerisinde evlerinden çıktı. Doğdukları, büyüdükleri, hayal kurdukları, emek verdikleri ata topraklarından eşyalarını, çocukluklarını bırakıp ayrılan onca aileden biriydi benim küçük çekirdek ailem de. Babamın yıllarca sıra bekleyip alabildiği küçük mavi arabamızın arka koltuğunun ayaklığına battaniyelerimizi yerleştirip yatak yapmıştı annem 6 yaşında olan ben ve 2 yaşını doldurmayan küçük kardeşim için. Birkaç parça giyecek eşya, annemle babamın kışlık için hazırladığı biraz yiyecek ve çalışıp didinip biriktirdikleri az bir parayla koyulmuşuz yollara.

Nihayet hayalini kurduğumuz özgürlüğün bir adım ötede olduğu sınıra geldik. Ancak binlerce araç, üç dört kilometre kuyruk... Henüz açılmıyor kapılar ve günlerce sınırdan insan rezilliği manzaraları... Hiçbirini hatırlamıyorum, iyi ki de hatırlamıyorum. Sınırdan geçerken Bulgar polisi çoğu ailenin olduğu gibi bizim de paramızın bir kısmına el koymuştu. Çok üzülmüş babam. Ama olsun, çalışıp kazanırdı, nasıl olsa artık anavatanda olacaktı, Türklüğüne ve Müslümanlığına engel koyacak kimse yoktu ya yine kazanırdı. Nitekim de öyle oldu. Çalışıp didindi o güçlü adam, bazen iki işte birden çalıştılar annemle birlikte. Kimseye boyun eğmediler. Kardeşimle beni okutup adam ettiler. En çok istedikleri, devleti için çalışan bir öğretmen ve bir doktor yetiştirmişlerdi ya, bu onlara yeterdi. Eş dost muhabbetinde de Bulgar Türkü diyenlere yılmadan anlattılar Bulgar Türkü olmadığımızı, has ve halis Türk olduğumuzu.

Yirmi altı yıl geçmişti memleketten anavatana göç edeli. Doğdukları topraklara özlem, merak ve hasretleri bitmiyordu, gidip en azından görmek, hasret gidermek istiyorlardı. Hiçbir şeylerini almadan çıktıkları o küçük ev ne haldeydi acaba? Yine evlerinden çıktıkları gibi sıcak bir yaz günüydü pencerelerinin kırıldığı,

boyalarının döküldüğü, o küçük virane eve girdikleri gün dört kişilik küçük ailenin. Dile kolay yirmi altı yıl geçmişti, duvarlarına dokundu babam yavaşça, yeni yapmış mutfağını ek olarak ana binaya. Sonra tavan arasına çıktı ve çok büyük olmayan eski tozlu bir sandık indirdi tavan arasından. Açtı kapağını, yılların, hatıraların, hayallerin, eskimişliğin izleri duran bir albüm vardı elinde ve bir fotoğraf... Bir damla yaş süzüldü gözlerinden, göğsüne bastırdı fotoğrafla birlikte albümü. Tüm geçmişi tekrar geri almış gibi mutlu ve huzurluydu sanki... Gözlerini kapatıp bir süre durdu öyle.

Fotoğrafın çekildiği güne gitmiş, anlattı. Annemle evlendikten yedi ay sonraymış. Düğün için askerden izne gelmiş babam, asker olduğu için de saçları sıfır kesikmiş. Köy hali olduğu için de annemin saçını yaptıramamış. Askerden geldikten sonra 4 ay daha bekleyip saçını uzatmış, damatlığını giymiş anneme de gelinliğini giydirmiş tabi ve hemen kasabada bir kuaföre götürmüş. Kuaförden çıkar çıkmaz bir fotoğrafçıda almışlar soluğu. İşte şimdi düğün fotoğrafı oldu demiş babam anneme. Çok sever babam fotoğraf çekmeyi, bu aşk da bana ondan miras.

Aygül Öztürk

Öğretmen / Bursa - Türkiye

“Şu Viyana şehrinde başıma gelenler...”

1965 yılında Denizli'den Avusturya'ya giden dedem Durmuş Çakır o zamanki şartlar nedeniyle, ailesini yanında götürmemiş uzun bir süre tek başına yaşam sürdürmüştür.

Bu fotoğraf ise dedemin Viyana'da bulunduğu süre içerisinde geçirmiş olduğu üzücü trafik kazasına aittir. İletişim olanaklarının kısıtlı olmasından dolayı fotoğraflar, dedemin ailesiyle iletişim kurmasındaki en önemli araç olmuştur.

Viyana şehrinde geçirdiği üzücü trafik kazası sonrası iki ay boyunca hastanede kalan dedem, sağlığına kavuştuktan sonra ailesine fotoğraf yoluyla hem bilgi vermiş hem de onların kendisini görmesini sağlamıştır. Fotoğrafın arkasına da kendi el yazısıyla şu notu düşmüştür:

Şu Viyana şehrinde başıma gelen trafik kazasında kendimi bilmez 12. Wien Hastanesinde 2 ay yattım. Yine Allah'ıma çok şükür kurtuldum. Bu da bizlere hatıradır.

Su Viyana 23. 11. 1967
Trafik Kazasında Su tarihinde
Magradim Kenelimi Bilmez 12 ci Wien
Hastanesinde 2 ay yattım yine
Allahıma Çok şükür Kurtuldum
Bu da Bizlere Hatıradır

Sevgili Çocuklarım. Bana göndermiş
8-5-1970
aldığınız Cansız Hayallerinizi aldım
Sizleri görünce. Dünyalar. Benim sandım
Sizlerin de Cansız Hayallerinizi de şu
Almanyalarda dolaşıyor.
Hepiniz sağ olun var olun.

D. Pak

Fotoğraflar o dönem için o kadar önemli ki dedem ailesinin Denizli'den kendisine göndermiş olduğu fotoğraf arkasına kendi duygularını yazarak tekrar onlara göndermiştir. Fotoğraflar birbirinden uzak olan ailelerin en önemli iletişim aracı olmuş. 08.05.1970 tarihli fotoğrafın arkasına dedem şu notu düşmüş: Sevgili çocuklarım. Bana göndermiş olduğunuz

cansız hayallerinizi aldım. Sizleri görünce dünyalar benim sandım. Sizlerin de cansız hayalleriniz şu Almanyalarda dolaşıyor. Hepiniz sağ olun, var olun.

Dedemin kendi ifadesiyle de belirttiği üzere fotoğraflar o zaman için göç eden insanlar için "cansız hayallerin canlanmasıyla cansız hayallerin birleşmesini" sağlamıştır.

Durmuş Çağlar Çakır

Araştırma Görevlisi/ Denizli

“Bu zat ne Acemdi ne Araptı ne de Sünni idi. Yalnız İslam idi”

Dedem Hacı Ali Mirza 1855 Kafkasya doğumlu. 1879'da Rus mezaliminden kaçarak Tebriz'e geliyorlar. Burada Arapça ve Farsça tahsili yapıyor. 1882'de İstanbul'a gelerek kumaş ticaretine başlıyor.

İstanbul... Üç yıl kalıp Tebriz'e dönüyor. Evleniyor ve iki evlat sahibi oluyor. Bir kız bir oğlan. Erkek evlat Abdülvahap benim babamdır. Tebriz'de bir süre daha kalıp başka bir Kafkas göç kervanıyla Bağdat Kazimiye'ye göçüyorlar. Bağdat'ta Fransızca eğitim veren bir okul açıyor. Ailesi büyüyor. Abdülvahap (Babam) evleniyor.

İngilizler kendi aleyhlerine casusluk yaptığı gerekçesiyle babamı tutuklayamayınca dedemi (1917) Bombay'a sürgün ediyorlar. 3 yıllık sürgünden sonra Bağdat'a dönüyor. Tabi hiçbir şey bıraktığı gibi değil. Bir müddet sonra hükümetin baskısına dayanamayarak bütün aileyi toplayıp İstanbul'a göçüyorlar. Yıl 1922... 1925'te de İstanbul'da vefat ediyor. Kabri Eyüp Sultan'daki Çocuk Esirgeme Kurumunun bahçesindedir. Allah gani gani rahmet eylesin...

HARBIYE NAZIRI Altıncı Ordu Kumandanı Cavit Paşa'nın Hacı Ali Mirza hakkında sorulan soruya cevabıdır. (1915 Bağdat- Kasimiye)

Makalelerinde büyük bir tevazu ile İslam üslubu vardı.

İslam ruhu bu büyük mücadele medyun-u şükrandır. Bu zat ne Acemdi ne Araptı ne de Sünni idi. Yalnız İslam idi. Fedakar bir ihtiyar idi. İttihadsızlıktan tevellüt etmiş hastalıkları görerek kendini unutmış kaybetmiş gibiydi.

Harbiye Nezareti Alilerine.... 1333

“Çok zor bir durvumda kalırsan bu kağıdı çıkart ve bak!”

Bu hikaye 1883 Tebriz doğumlu babam Abdulvahap Karbağ'a aittir. Kafkasya-Karabağ doğumlu Hacı Ali Mirza'nın 1879'da Tebriz'e göçü ile başlar.

Bilahare Tebriz'den de Kafkasyalıların göçü ile Bağdat Kazimiye'ye geçip yerleşirler. Babam burada (1913) annemle evlenir. İlk yıllarında iki evlat sahibi olurlar. Babam 30 yaşlarındadır. Komitacı bir karaktere sahiptir. Evlerinde Türk/Osmanlı mevzulu projeler yapılır. İngilizler Bağdat'ı işgal ederler. (1917) Osmanlı geri çekilmeye başlar. Bir gün babam camide bir Hindu ile tanışır.” “Gel sana bir fal bakayım” der Hindu. Ve babamın eline küçük bir kağıt parçasının içinde bir iplik uzatır. Eğer der: Çok zor bir durvumda kalırsan bu kağıdı çıkart ve bak! İplikten kan damlıyorsa hiç durma, hemen mekan değiştir.

Babam Abdulvahap, Osmanlı'nın geri çekilirken bıraktığı bütün özel evrak ve külçe altınları korumak adına gizli bir teşkilat kurmuştur zaten...

İngilizler bu faaliyetlerinden haberdar olunca kendisini yakalayabilmek için caddelere "Wanted" yazılı resimlerini asarlar. Ve sağ getirene para ödülü verirler. Babam Hindu'nun verdiği kağıdı hatırlar... Sakladığı yerden çıkarttığında iplikten kan damlıyordur. Hemen ailesine bile haber vermeden izini kaybettirir.

Bedevi bir Arap kıyafetiyle (başında Arap kefiyesi "İgal") bir at satın alır. Üstüne iki küfe... Küfeye de külçe altınları doldurup yanına yöresine de ham zeytinlerle destek vererek yola koyulur. Kah yürüyerek kah at sırtında Bağdat Kasimiye'nin dışına çıkar. Bu arada İngiliz askerleri evi basar, tüfeklerinin dipçikleriyle camları kırıp her şeye zarar verirler. Kaçışından kimsenin haberi olmadığı için sağlam bir bilgi edinemezler.

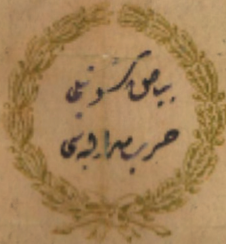
Babamı tutuklayamayınca dedem Hacı Ali Mirza'yı Bombay'a sürgün ederler. Babam Suriye topraklarını geçip de Anadolu içlerine ulaştığında rahat bir nefes alır. Çünkü yolu sık sık kesilerek sual yağmuruna tutulmuştur.

Dört ay sürer yolculuğu. Nihayet bugünkü İstanbul Üniversitesi merkez binasına ulaşır. (O tarihte Harbiye Nezareti de orada.) Kendisini o kıyafetiyle içeri almazlar. Anlatır hikayesini. Enver Paşa'nın yanına götürürler. Osmanlı'nın geride bıraktıklarını getirdiğini söyler.

Ve kendisine Harbiye Nazırı Enver Paşa imzası ile bu berat verilir.

Ezel Bakırcıoğlu

Emekli/ İstanbul

بیر لایموزله فوز ایله اولدوز ایله کس نری برینده و قنده کس نری

کونجی کس نری ایله کس نری

نیم لایموزله کس نری ایله کس نری ایله کس نری ایله کس نری

نیم لایموزله کس نری ایله کس نری ایله کس نری ایله کس نری

“İsa'nın yüzünden başıma gelenler”

Yılmaz, “Religious Instructions saatinde neden salona inmiyorsun?” dedi. Bunu sordu, zira bugün çarşambaydı. Bugün okulda yine Religious Instructions dersi vardı. Rahibe sınıfa girecek ve bize din dersi verecekti.

Yılmaz Religious Instructions dersine katılmıyordu. Çünkü bu derste Hristiyanlık öğretiliyordu. Onun yerine Yılmaz büyük salona gidiyordu. Salonda başka çocuklarla oyunlar oynuyordu. Yılmaz'a sınıfımızdaki durumu anlatmaya çalıştım:

“Sınıfımızdaki Türk çocuklara, ‘Büyük salona gideceksiniz.’ diyen olmuyor.”

“Demeseler de siz inin.”

“İnersek öğretmen kızar.”

“Oğlum, sizi o derste Hristiyan yapacaklar. Haberiniz yok.”

Yılmaz her istediğini rahatlıkla söyleyebiliyordu. Zira çok güçlü, çok cesur, ama biraz da deliydi. Gözünü kırpmadan kendinden büyük olana bile kafa tutabiliyordu.

Yılmaz'ın bu hallerini beğeniyordum. Haklı olduğunda gözü hiçbir şey görmüyordu. Ben de onun gibi olmak istiyordum. Ama Yılmaz beşinci sınıf öğrencisiydi. Bense üçüncü sınıftaydım.

Cambridge Street İlkokulu'na ait tarihi bir fotoğraf. Okul Melbourne Şehri'nin ilk kurulan banliyölerinden Collingwood'da bulunmaktadır. Collingwood 1800'lü yıllardan başlayarak 1980'lere kadar işçi ve dar gelirlilerin semti olarak bilinmektedir.

1977/Cambridge Street Primary School

Ben nasıl onun gibi olacaktım? Onun gibi rahibeye karşı mı koyacaktım? Ben sanki Yılmaz mıydım?

Din dersi vakti gelince yine bir duyuru yapıldı. "Anglikan, Protestan ve Ortodokslar salona insinler." çağrısı yapıldı.

Herkes gitti, sınıfta yine Katolik ve Türk çocukları kaldı. Rahibeye Yılmaz'ın söylediklerini diyecektim fakat o çok sert biriydi. Azarlayabilir diye çekindim. Herkesin önünde rezil olmak istemedim.

Rahibe bugünkü derste 'Easter'ı anlattı. "Jesus Easter'da semaya yükseldi." dedi. Boyamak için hepimize birer kâğıt verdi. Kâğıtta çarmlıha gerilmiş bir Jesus figürü vardı. Siyah beyaz olan figürü boyamamızı istedi.

Bir müddet önümdeki Jesus'a baktım. Hiç de bize anlatılan İsa'ya benzemiyordu. Anneme sorduğumda, "İsa'nın kime benzediğini bilmiyoruz." demişti. Ama rahibenin getirdiği resimlerdeki İsa uzun saçlı, mavi gözlü bir adamdı. Dikenli bir şeyle takılı olan başı ise kaniyordu. Gökyüzüne bakıyordu, acınacak haldeydi.

Bir yandan pastellerle boyuyor, bir yandan da düşünüyordum. O sırada bir karar verdim. İsa'ya evet ama Jesus'a hayır diyecektim.

Resimdeki Jesus'ı güzelce boyadım. Sınıfta belki de en güzelini ben yaptım. Şimdi sıra haça gelmişti. Onu da boyamaya başladım.

Yanımda Füsün vardı. Onunla Jesus konusunu konuşmak istedim. Zira canım sıkılıyordu. Başka sınıftaki Türkler salona gidiyordu, biz neden gidemiyorduk? Neden Yılmaz ve diğerleri orada oynuyordu da biz oynayamıyorduk? Füsün'a döndüm, Jesus hakkındaki düşüncelerini öğrenmek istedim:

“Füsün, biliyor musun, ben Jesus'a inanmıyorum.”

“Ama babam dedi ki biz Hazreti İsa'ya inanıyoruz.”

“O İsa başka kız.”

“Bir de Hazreti Muhammed'e inanıyoruz. O da Müslümanların şeyi.”

“Neyi?”

“Bunlar İsa'ya Jesus diyorlar ya. İşte öyle bir şey.”

“Türkiye'de Hazreti Muhammed var. Avustralya'da da Jesus var işte.”

“Jesus'a Hazreti Jesus mu deniliyor?”

“Ben karışmam, Jesus'a inanmıyorum. Sen iniyor musun?”

“Evet, inanıyorum tabii.”

“Anaaa sen gavur oldun! Tövbe et!”

Biz tartışadururken birden rahibe geldi. Sertçe, “Ne konuşuyorsunuz burada?” dedi.

Füsün hemen cevap verdi. “Kâzım, Jesus'a inanmıyor.” dedi.

Bunun üzerine rahibe sinirlendi. Karatahtada asılı olan ‘feather duster’ı kapmasıyla beni ters çevirmesi bir oldu.

Mart ayı olması nedeniyle havalar sıcaktı. O nedenle okula annemin diktiği ve çok sevdiğim mavi şortumla gelmiştim.

Feather duster'ın sapıyla çıplak baldırlarıma sert ve hızlı bir şekilde vurmaya başladı. Hiç durmadan, ara vermeden belki yirmi kez kırbaçladı. Sonra, “Git yerine otur.” dedi.

Feather duster yaklaşık bir metre uzunluğundaydı. Yarısı yünle kaplıydı, yarısı da ince kamaştan yapılmış sapıydı. Kara tahtadan uçuşan tebeşir tozunu silmek için kullanılıyordu.

Ama ceza verirken öğretmenler bazen kamaşlı tarafıyla elin içine vuruyorlardı. Fakat rahibenin beni dövdüğü gibisini daha önce ne görmüştüm ne de duymuştum.

Baldırlarım o gün önce kızardı. Ardından morarmaya başladı. Öylesine acıdı ki ona dokunamadım, üzerine de oturamadım.

Önümdeki Jesus'a tekrar baktım. İçimden, “Bu senin yüzünden oldu.” dedim. Fakat Jesus'ın başı kanlıydı. Zaten yardım için melül melül gökyüzüne bakıyordu. Kendisine bir faydası yoktu ki bana olsundu.

İsa'nın yüzünden yine dayak

O gün bu duruma çok öfkelenmiş fakat hiç ağlamadım. Canım yanıyordu ama ne rahibe ne de Jesus'a kızdım. Ama Füsun'u ikna edemedim ya ona çok bozuldum. Bu işin peşini bırakmayacaktım. Pazar günü Kur'an kursundakilere sorup meseleyi çözecektim.

Pazar günü Kur'an kursunda Mustafa Hoca dinî bilgiler veriyordu. Peygamberlerden, meleklerden ve kitaplardan bahsediyordu. Herkes pür dikkat dinliyordu. Ufak bir odadaydık ama belki elli tane çocuk vardı.

Mehmet Göçol duvara yaslanmış hocayı dikkatlice dinliyordu. Ben de hemen yanında oturuyordum. Hocanın anlattığı konuların çoğunu anlamıyordum. Zira ben kursa yeni gelenler arasındaydım.

Hoca İsa'dan, Musa'dan bahsedince aklıma okuldaki Jesus olayı geldi. Bir ara fırsatını yakalayıp Mehmet'e sormak istedim. Zira ben üçe gidiyorken o altıncı sınıf öğrencisiydi. Yılmaz'dan da büyüktü. O Jesus konusunu daha iyi biliyor olmalıydı.

Mehmet'in gözleri hocadaydı. Hafiften döndüm, kulağına fısıldamaya başladım:

“Sen Jesus'a inanıyor musun?”

“Evet inanıyorum.”

“Sen ne diyorsun ya!”

“Jesus, İsa peygamberdir.”

Bu cevap karşısında hayret ve dehşete düştüm. Tam da, “Ama biz İsa'ya inanıyoruz...” diyecektim ki birden başıma sert bir darbenin indiğini hissettim.

O darbeden bir tek Hoca'nın, “Çeneni kapat. Dinle.” dediğini hatırlıyorum.

Bir hafta içerisinde İsa'nın yüzünden iki kişi tarafından sopa yedim. Biri rahibe diğeri de hoca idi. Fakat İsa'ya yine kızmadım. Biliyordum ki onun bunda hiçbir suçu yoktu.

(Kazım Ateş, Kağıtan Uçak, 2019)

Kazım Ateş
İş Adamı / Avustralya

“Kim bu adam? Gitsin bizim evimizden!”

1960'lı yıllarda başlayan acılarla dolu hüznü göç hikâyeleri Türkiye'de herkesi etkilemişti. Yaşanan bu göç dalgası sırasında oluşan hayat hikâyelerinde elbette dedeminki de yer alıyor.

Bütün hikâye iki kardeşin ortak olup beyaz eşya dükkânı açması ve işlerin yolunda gitmemesi sebebiyle dükkânı kapatmak zorunda kalmalarıyla başlıyor. Borç içinde olan iki kardeşten en büyüğü borcu kapatmak için ailesinden ve yakınlarından ayrılıp uzaklarda çalışıp para kazanmayı göze alıyor.

1970'ler... İstikamet Almanya...

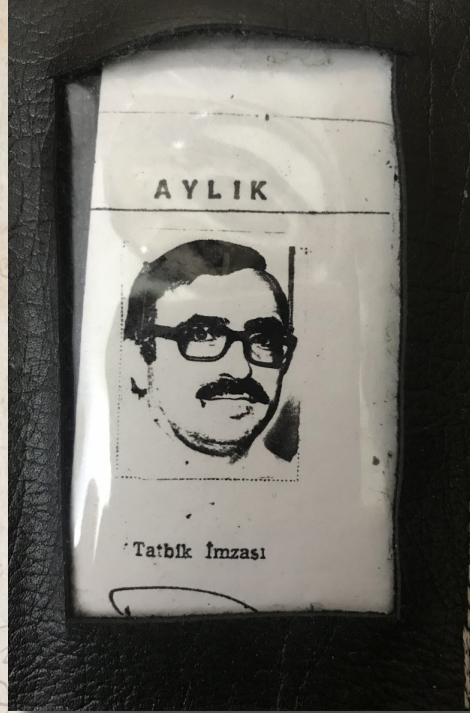
Trenle başlayan bir yolculuğun hikâyesi tren yollarında devam ediyor. Avusturya'da ancak sekiz ay çalıştıktan sonra Almanya'nın Stuttgart şehrinde tren yolları yapımında bir hayli emeği geçtiğini söylüyor Yaşar Hamurcu. Sekiz yıl süren bu göç hikâyesinde hiç boş durmuyor. Boş zamanlarında küçük işlerde de çalışıp para kazanırken yaşadığı ülkenin dilini de kitap ve sözlükler yardımıyla öğrenmeye başlıyor, başarılı da oluyor.

Öyle ki bu durum diğer Türk işçilere tercümanlık yapmasını bile sağlıyor. Sıkıntılı dönemi atlatıp işleri yoluna

koyduğunda eşini ve çocuklarını da getirtiyor. İki büyük çocuğun yarım kalan ilkökul macerası babanın ikna kabiliyeti ve ısrarıyla sene kaybı olmadan Almanya'da devam ediyor. Yaklaşık üç ay boyunca gittikleri okula çok kolayca entegre olan çocuklar bu sefer de annenin ısrarıyla okuldan alınıyor. Anne ve çocuklar Türkiye'ye dönüyor. Sorulduğunda, “Oralar bize göre değildi. Her şeyleri çok farklı. Eğer kalmış olsaydık çocukların davranışları değişecekti. Onlar gibi olmalarından korktum. Üç ay zor dayandım, çocukları da aldım Türkiye'ye döndüm.” açıklamasını yapıyor.

Diğer işçi kaderdaşları kadar uzun seneler ailesinden ve yakınlarından uzak çalışmış olmasa da dedemin de sekiz yıl süren bir Almanya serüveni var. Borcunu ödemek için atıldığı bu macera hayatında önemli bir yere sahip. Senede ancak bir kere izin hakkı olduğu için memleketine çok sık gidememiş.

İzinde Türkiye'deki evine kavuştuğunda ise küçük kızının onu görünce, “Kim bu adam? Gitsin bizim evimizden!” dediğini hâlâ hatırlıyor.

Yıl 1971. Dedemin ilk yurt dışı seyahati Avusturya'nın Bregenz şehri için çektiği pasaport fotoğrafı. Göç hikayesinden elinde kalan tek anı.

“Ödenmiş borçların vesikası”

Almanya sadece dedemi değil birçok babayı ailesine hasret bıraktı. Almanya birçok borç ödenmesine vesile oldu. Peki ya diğer borçlar? Sevgi borçlarını kim ödeyecekti?

İşçilerden çok azı sevgi borcunu düşündü. Eşinin, çocuklarının, yakınlarının hasretine dayanamayıp kazandıkları parayla yetinip memleketlerine dönen

Türkiye kökenli göçmenlerden bir tanesi de dedemdi. Türkiye'ye dönerken samimi iş arkadaşlarını da dönmeleri için ikna etmeye çalışmış fakat başarılı olamamıştı.

Kalanlar kök salmıştı.

Yaşar Hamurcu'nun torunu Zeynep Şeyma Hamurcu'nun kaleminden.

Zeynep Şeyma Hamurcu

Öğretmen/ Strazburg - Fransa

“Ay yıldızlı tahta bavul”

1939 Gaziantep Doğanpınar köyü doğumlu Mustafa Özdemir 1971 yılına kadar köyünde çiftçilik ve hayvancılıkla ile uğraştı, 1971’de Almanya’nın Köln şehrine çalışmak için gitti, giderken yanında çok sevdiği ay yıldızlı çantası vardı. Köln ve Düsseldorf’ta 40 yıl çalıştıktan sonra

memleket hasretine dayanamayıp doğduğu topraklara dönmeye karar verdi. Asla yanından ayırmadığı çok kıymet verdiği ay yıldızlı çantasıyla beraber memleketine döndü. Mustafa amca şu sözlerle bize öğüt verdi: Memleketine iyi bak evlat. Ona aşık olmamak için bir neden var mı?

Murat Kaplan

Tekstil Sektörü / Gaziantep

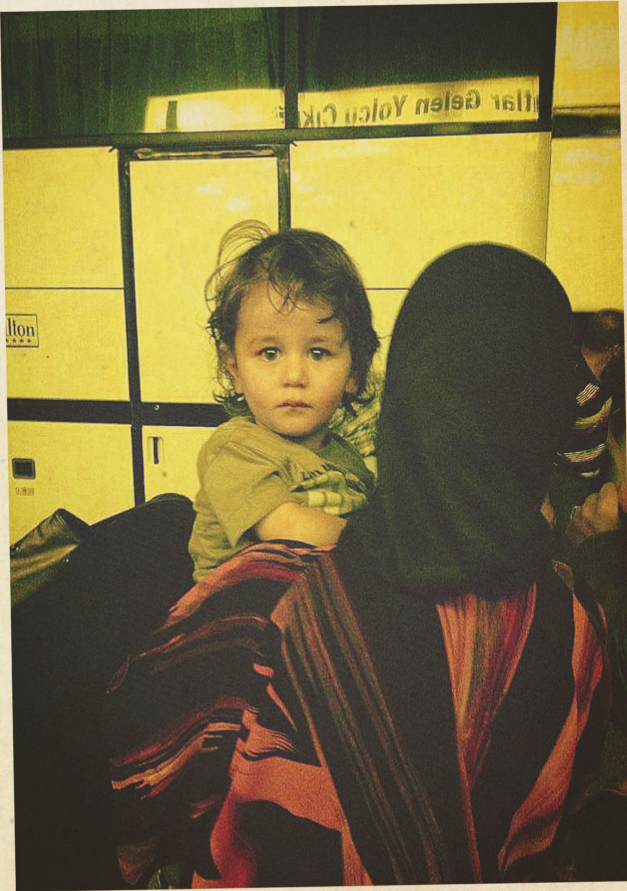
“Gelen en küçük yolcu”

Dünya Çerkesleri Dayanışma Komitesi (DÇDK), Gaziantep Nizip'te Suriyeli savaş mağdurları için kurulan mülteci kampına T.C. Dışişleri Bakanlığı ile koordineli olarak Suriyeli Çerkesleri taşıyor. 6 Haziran 2013 gecesi dördüncü uçak 189 yolcusuyla Gaziantep Havalimanı'na iniş yapıyor. Yolcuları Nizip kampına götürmek üzere bekleyen otobüsün camında, “Gelen Yolcu Çıkışı” yazısı ve onun hemen önünde

Gaziantep Nizip kampına taşınan 189 kişilik kafilenin en küçük ve yeni uyanmış yolcusu Çerkes kızı Melas... “Fotoğrafınızı çekebilir miyim?” sorusuna annesi el işaretleriyle, “Beni çekme, onu çekebilirsin.” cevabını veriyor ve onları yeni bir hayata taşıyacak otobüse çeviriyor yüzünü; gelen en küçük yolcu Melas ise uykulu ve meraklı gözlerini kameraya...

M. Volkan Yağan

Üniversite Öğrencisi / Ankara

Haziran-2013 / Gaziantep

“Bir göçün hikayesi”

Kazım ağa, 82 yaşında olmasına rağmen dinç gözüküyordu. Başında siyah fotr şapka, beyaz hâkim yaka gömleğinin üzerine giydiği gri ceketle tam bir beyefendi. Asma altı kahvehanesinde daha önce hiç görmediği gence göç hikâyesini anlatıyordu. Kazım ağa söze şöyle başladı:

- Eski Yugoslavya şimdiki Makedonya'nın Usturumca kasabasına bağlı Çanaklı köyünde dünyaya geldim. Kuzuların kuzulama, göç kuşların gelme zamanında, biz göç hazırlıkları yapıyorduk.

- Peki ya sonra?

-En ağır yükü çocukların sırtına yüklemiştim. Gidelim mi? diye sorduğumda oğullarım hiç tereddütsüz, “gidelim baba” dediler. Ben ise kararsızdım. Dışarıya çıkıp bir süre dolaştım.

Köyün ortasındaki kocaman taşın üstüne çıkıp etrafı izledim. Ne de güzel gözüküyordu, Saray ovaları ve ilerdeki köylerin sönük loş ışıkları. Birisi çıkıp “Bir gün bu topraklardan gideceksin deseydi” asla inanmazdım. Beleş'in karanlık dağlarına baktım. Ne anılarım vardı. Bu yaşına kadar yaşadıklarım gözümün önünden film şeridi gibi geçmişti. Balkan savaşları, onca Bulgar ve Sırp işgali, German savaşındaki kıtlıklar ve Tito rejim baskıları. Babam ve dedelerim orada yaşamış ve ölmüştü. Mezar taşları da oradaydı. Çocukluğum, gençliğim o köyde geçmişti. O köy benim için dünyanın en güzel yeri idi, nasıl terk edecektim?

Kazım ağanın göç hikayesi genci çok etkilemişti. Tahsin'in bu yaşlı ve sevecen ihtiyara kanı ısınmıştı. Onu sabaha kadar dinleyebilirdi.

-Amca göç etmek için neler yaptınız anlatır mısın bana, diyordu heyecanlı ve meraklı haliyle. Kazım ağa tahta iskemleye iyice kuruldu. Garsonun getirdiği ince belli çay bardağına iki kesme şeker atarak kaşıkla uzun uzadıya karıştırdı.

- Toplamda 150 dönüm arsam, iki tane de evim vardı ama satınca para pul etmeyecekti. Köyümdeki yedi hane Hristiyanların da malımı almaya paraları yoktu.

Alın teriyle kazandığım o kadar malı mülkü yok pahasına Prosenikova köylü Yörge'ye ve Uştukalı Petra-Elona çiftine satmak zorunda kaldım.

-Yaaa, niye ucuza sattın ki Kazım amca?

- Anlaşma gereği malımı satmazsam, Yugoslavya devletine bağışlamak zorunda kalacaktım. Tabii bir de yıllardır hasretini çektiğimiz anavatan topraklarına göç edebilmek için evlat.

-Eee daha sonra neler oldu?

Kazım ağa cebinden çıkardığı sigara tabakasından eli titreyerek bir sigara yaktı. Dumanını derin derin çekerken acıyla gülümseyerek konuşmasına devam etti.

- Türkiye'den davet (vesika) mektubu gerekiyordu. Ben de herkes gibi postaneye gidip "Bana vesika gönderin" diye amca oğlu Süleyman'a mektup yazdım. Dört gözle beklediğim vesika bir buçuk ay sonra gelince doğru belediyeye koştum. Türk olduğuma dair nüfustan doğum belgesi almıştım ama pasaportlar için resim çektirilmesi gerekiyordu.

Sonra ne yaptınız? diye sorduğunda, Kazım ağa konuşmasına devam etti.

- Ustorumca'daki Stelyo'da çektiğimiz resimleri ve belgeleri alıp Üsküp'e giden ilk otobüse bindim. O yollar bitmek, zaman geçmek bilmedi. Büyükelçilik tren istasyonuna yakın iki katlı taş bir binaydı.

UĞURLAMA 1

Soldan sağa: Done, Behiye, Güldane, Hatice, Gülyâşa, Petra, Danko, Hamit, Bobotinko

Bahçesindeki asma gölgesi altında birçok göçmen işlemlerini yaptırmak için sıraya girmiş bekliyordu. Akşam mesaisi bitmek üzereyken beni çağırıldılar. Büyük salona girdiğimde memurlar elimdeki belgeye dayanarak sordu:

- Türkçe biliyor musun?
- Ana dilim Türkçedir.
- Türkiye'ye niçin gitmek istiyorsun?
- Türkiye benim ve dedelerimin vatanıdır.
- Türkiye'de kimin var?
- Amca oğlu Süleyman var.
- Tamam, yan odaya geç evrakını mühürlet denildiğinde dünyalar benim olmuştu. Serbest göçmen vizesi mühürlenip elime verildiğinde, artık göç etmeye hiçbir engel kalmamıştı. Evdeki divan, kap-kaçak, yorgan-döşek, iki bisiklet, birkaç çuval mısır, kuru fasulye ne varsa Gevgeli Tren İstasyonuna götürülmek üzere kamyonu yüklenecekti.

Tahsin içinden, "İyi ki kahvede ona denk geldim." diyordu. Acı, hüsrana ve hasret kokan bir yaşama tanıklık ediyordu. Şaşkınlıkla ve hayretle onu dinliyordu.

-Göç edeceğin için mutlu muydun Kazım amca? diye sordu sesi titreyerek.

Bu soru karşısında Kazım aya boynunu bükmişti. Acılar düğümlendi, mühür oldu yüreğine. Göç bu; toprağından, anadan, babadan önce yaşamışlıktan kopmak, ayrılmak kolay mı?

- Eşimi, çocuklarımı, gelinlerimi ve torunlarımı yanıma alarak komşularla vedalaştım. Eşim Cevri sessizce ağlıyordu. Çocukların ise göz pınarları kurumuştu. Bizi uğurlamak için Türk, Makedon, kadınlar, çocuklar ve bütün komşular köy meydanına gelmişti. Makedon komşularımızdan Danko çocuğunu kucağına almış boynunu bükmişti. Done hüznü gözlerle bizim gidişimize ağlıyordu. Bobodinko ise "Biz kardeş olmuştuk, sizden nasıl kopacağız?" diye boynumuza sınıksız sarılıp bizi bırakmak istemiyordu. Küçük Zela yanımıza gelip tek tek elimizi öperken sanki içimden bir parça kopmuştu. Aziz hocaya sarılıp, sessizce ağladım. "Sağlıcakla kal" bile diyemedim. Komşularımızla kucaklaşıp ayrılıyor, sonra tekrar kucaklaşıyorduk. Ayaklarım gitmiyordu kamyonu. Hepimiz çaresizlik içinde bindik. Bu defa anlamıştım, geri dönüşü yoktu bu gidişin. İstesem de istemesem de gidiyordum, dönmemek üzere. Ovanın tozlu topraklı yollarında ilerlerken geriye dönüp son kez baktığımda, komşular hala el sallıyordu arkamızdan. Azmak tarlalarını düşündüm. Kukitsa ve Beleş dağlarını, Pandur taşını ve komşularımızı düşündüm göreceğiz mi bir daha diye?

Gencin yüzü saygıyla eğildi, dinlerken. Keşke bir şey gelseydi elinden ve acısını söküp alabilseydi ama dinlemekten başka bir çaresi yoktu. Gevgeli; göçmenler için Türkiye'ye açılan sınır kasabasıydı. Bu sınır kapısında pasaport ve gümrük işlemleri yapılıyordu. Altın çıkarmak yasaktı. Zira trene eşya yükleme sırasında birçok yatak-yorgan, eşya sökülüp darmadağın edilmiş ve altın aranmıştı ama bulunamamıştı.

-Yolculuk nasıl geçti?

Kazım aga sanki o anları yeniden yaşıyor gibiydi.

- Kömürle çalışan buharlı Ziplon ekspresin üçüncü sınıf kompartımana on dört kişilik bilet almıştım. Dört saat süren yolculuktan sonra tren, hiç görmediğimiz Selanik'te durdu. Her yer aydınlık ve ışıltılıydı. Tuvaletler mermerden yapılmış, epey gösterişliydi. İşte o zaman medeniyete geldiğimi anladım. Üç saatlik moladan sonra yolculuğumuza devam ettik. Yol boyunca zaman zaman uykuya dalıyor, bazen de trenin çığlıkları keskin düdüğü sesiyle sıçrayarak uyanıyorduk. Kara tren Kavala ve Serez'in karlı tepelerinde yılan gibi kıvrılıp Türkiye'nin ağaçlı düzlüklerine indi. Gün ağarmıştı. Yunanistan Pityon sınırını geçmiş, Türkiye hududunda Uzunköprü'ye gelmiştik. Yeşil nehirler, sevimli köyler geçiyorduk. Ötelere de ekin dolu tarlalar göz alabildiğine uzanmıştı. Bir de trendekilere el sallayan köy çocuklarını görürken içim içime sığmıyordu.

Bir buçuk gün süren yolculuk, Sirkeci istasyonunda ebediyen son bulmuştu. Kazım aga bir an uzaklara daldı. Kederli suratıyla oturduğu iskemleden kalkmak istemiyordu. Zamanın içinde adeta kaybolmuştu. Gencin sesiyle kendine geldi.

- Türkiye'ye vardığınızda ne yaptınız Kazım amca?

- Çocuklarıma: "Hadiyin evlatlar TÜRKİYE! geldik işte." diyerek trenden indim. Oğullarım da indi peşim sıra. Sirkeci Garının kocaman taş salonuna yüzyılların özlemiyle baktım. O zaman ne kadar da tanıdık gelmişti orası bana. Sanki evimin bir parçası, bir odası gibiydi. Secde eder gibi eğilip, öptüm toprağı. Ellerimi açtım; "Şükür, şükür sana Yarabbi, bu günleri de gösterdin ya bana." diye dua ettim. Oğullarım İlyas, Osman, İsmail, Raşit de arkamda eğilip öptüler dualarla toprakları. Trenden inen tüm göçmenler de aynısını yapıyordu. Havada bir göçmen kuşu uçuyordu. Turna kuşu. Daha önce köyümüzün üzerinde uçarken gördüğümüz bu kuşu anavatan semalarında görünce sanki tanıdık bir dosta rastlamış gibi çok sevinmiştik.

Az ileride de onları, daha önce anavatan topraklara yerleşen kuzenleri, yılların hasretiyle bekliyorlardı. Özlemle sarıp, sonsuza kadar kucaklamak için.

UĞURLAMA 2

Soldan alt: Kazım aya, eşi Cevri onun kucağında Yasa, İsmet gelin kucağında Sevim
Sol ayaktakiler : Raşit, İsmail, Osman, Osma'nın eşi Firdevs kucağında Ali

Nazım Çelik
Gazeteci/ Kocaeli

“Sana para vereyim, bana ehliyetimi ver çocuklarım memlekette beni bekler”

Binlerce Türk vatandaşı birkaç yıllığına çalışıp para kazanmak ve bir an önce memlekete dönmek üzere Avrupa yolculuğuna çıktı. Bir kısmı geri dönerken bir kısmı orada kaldı ve üçüncü neslini devam ettirdi.

Türkiye o zamanlar göç edenlerin çalışma ve işçi hakları konusunda gereken çalışmayı yapmamıştı, bu sebeple ilk gidenler gerçekten büyük bir zorluklar çekmişti. İlk gelenler yaşadıkları kültür şoku nedeniyle bir hayli zorlanmış ve kültürlerine sıkı sıkı sarılmışlardı. Sesler yabancı, yüzler yabancı, üstlerinde uçan kuşlar bile yabancıydı. Dedem de onlardan biriydi. Kendine çok iyi bakar, tıraşlı, ayakkabıları tertemiz cilalı, üstü ve pantolonu jilet gibi ütülü gezerdi. Oldukça yakışıklı bir adamdı dedem. Kimseye de eyvallahı yoktu. Yıl 1969'da ailesi ile vedalaşıp Münih'e doğru yol almıştı. Yaşadığı toprakları, sevdiklerini, eşini ve çocuklarını, alıştığı her şeyi bırakıp yepyeni bir hayata başlamak üzere, hiç tanımadığı, sokak yüzü bile görmediği bir ülkeye gidiyordu. Başlarda çok zor geçmişti. Bir inşaatta çalışıyor, işçilerin yemeklerini, çöpleri topluyor ve tuvaletleri temizliyordu. Durmaksızın çalışıyordu, para biriktirip bir an önce memleketine gitmek istiyordu.

Farklı ülkelerden gelen insanlarla birlikte “Heim“ denilen kolektif bir yatakhane - yurtlarda kalıyordu, onlarla aynı banyo ve tuvaletleri paylaşıyordu. Herkes ranzalı yataklarda yatıyordu ve bir göz dolapları vardı. Bu durumdan hiç memnun değildi ama ne yapabiliyordu, ekmek parası, bu zorluğa sabredip çalışmaya devam ediyordu. Yabancı oldukları için yol iz bilmediklerinden, arkadaşlarıyla birlikte alışverişe gider, nerede nasıl davranacaklarını birbirlerinden görerek öğrenirlerdi. Biraz Almanca bilenler ve arabası olanlar varsa çok değerli kişilerdi. Dedemin niyeti sadece birkaç yıl kalmak ve daha sonra dönmekti ama kader başka türlü işlemişti. Beş yıl tek başına yaşadıktan sonra büyükannem Sultan hanım ve çocuklarını da alıp Münih'e yerleştirmişti.

Yıllarca memleket hasreti çekmişlerdi, o zamanlar Türkiye'ye öyle “ha deyince” gidilmiyordu. Parası olan otobüs ve trenle gidiyor, parası olmayan vatan hasreti çekmeye devam ediyordu. Dedem yememiş içmemiş parasını biriktirmiş ve güzel bir yeşil araba almış. Ama daha ehliyeti bile yokmuş. Araba sürmeyi askerlikte öğrenmiş, o yeterli olur diye ehliyet almayı düşünmemiş. Arkadaşları ona burada kanun başka işliyor, önce ehliyetini alman gerek demişler.

Okuma yazması zayıf olduğundan ehliyetini alamamış. Ehliyet kursuna kaydolup dersleri anlamadan sınavlara girmiş, hep başarısız olup kazanamamış. Bir gün dedem kendini tutamayıp öğretmenine varıp gözyaşı içinde; "Sana para vereyim, bana ehliyetimi ver. Çocuklarım var, memlekette beni beklerler. Eğer vermezsen kendimi burada bu ip ile asarım." demiş. Şimdi bu anlatılanlara gülüyoruz ama o günlerde hangi zorluğun içinde ve nasıl bir hissiyatla bunları söylemiş hep düşünürüm. İnsanın akli almıyor, nasıl böyle bir şey yapar diye ama demek ki çaresizlik her şeyi yaptırıyor. Derken sonunda ehliyetini alabilmiş. Dedem, arabasına çok önem verir kendine baktığı gibi arabasına bakardı. Her gün işten sonra arabasını yıkar, siler ve tozunu alırdı. Arabasına ayakkabımızla girmeyi bile yasaklamıştı, o kadar titizdi. Arabaya biner binmez kendisi ayakkabılarımızı çıkarır, bagaja koyar, ineceğimiz vakit de ayakkabılarımızı yere koyardı, biz de ayakkabılarımızı arabadan inerken giyerdik. Şimdi 81 yaşında hala Türkiye'de araba sürüyor ve gözü gibi bakıyor arabasına.

Yıllar (1986) sonra amcam evlenip İsveç'e gitmiş ve orada ayrı bir gurbet acısı ve aile özlemi çekmiş. Babaannem sürekli üzülüp ağlıyor ve dedem de evladına hasret duyuyormuş.

Dedem bu hasrete dayanamayıp hazırlıkları yapıp yemek erzak koyup babaannem ile yola çıkmış. Almanya'nın kuzey tarafına doğru gidip Danimarka'ya varmış ama yolları bilmiyormuş.

Was ist hier los ? (Neler oluyor burada ?)

Arabayı otobanda kenara çekip geçen arabaları durdurup gideceği yolu sormuş. Kimseler durmamış, duranlar ise anlamadığı için cevap vermeden yollarına devam etmiş. Dedem saatlerce otostop çekerek tüm arabaları durdurmaya çalışmış. Bu durumu fark eden biri hemen polisi arayıp “Burada bir sarhoş var, gelen geçen arabaları durduruyor“ diye şikâyet etmiş. Çok geçmeden trafik polisi gelmiş, “Was ist hier los?“ (Neler oluyor burada?), diye azarlamış. Olayı anlamayan dedem şaşkın bir şekilde bakmış ve el kol hareketiyle “Benim Sohn (Oğlum). Schweden Sohn (İsveç'te oğlum) var. StraÙe StraÙe (Yol Yol)” diyerek derdini anlatmaya çalışmış. Polis dedemin dediğini anlamamış, alkol kontrolü yapmış. Babaannem arabanın içinde ağlayıp dualar okuyormuş.

Temiz çıkınca bakmışlar bu adam sarhoş değil sadece dil bilmiyor hemen karakolu arayıp Türk tercüman istemişler ve derdini öğrenmişler. Durumu öğrendikten sonra polis gülmüş ve dedemin polis arabasını takip etmesini isteyip ona yolu göstermiş.

Hala aramızda bu anlatılır ve güleriz ama dedem pek gülmez, sessizce dinler.

Ailece Türkiye'ye gitmek de ayrı zormuş. Dedem trenle gitmeyi hiç sevmez çünkü çok kötü bir anısı var. Avrupa'ya ilk geldiğinde, tren tıklım tıklım gurbetçiyle doluymuş ve arkadaşından biri kazayla trenden yuvarlanıp düşmüş. Dedem bu durumdan çok sarsılmış, çok etkilenip günlerce ağlamış ve Avrupa'da kendini hep yalnız hissetmiş. Hala bazen o olay rüyasına girer ve ağlayarak uyanır. Yolculuklar zor, orada yaşam zor ve hasretlik de ayrı bir zor. Türkiye yolculukları da pek kolay değildi o zamanlar, yollar henüz yapılmamış, navigasyon yok, yollar yabancı, yollar karanlık ve arabalar da çok iyi değilmiş. Yolculukları çok uzun ve meşakkatli geçiyormuş. Her ne kadar Türkiye'ye arabayla gittikleri yolculuklara eşlik eden piknikler, yemekler ve oyunlar olsa da Türkiye'deki tatillerini tam hissedemediklerini anlatırdı dedem.

Dedem yollarda Neşet Ertaş'ın şarkılarını
açar, dinleyerek Türkiye'ye gidermiş.
Türkiye'ye gidişi acı, dönüşü ayrı acıydı.
Çok acı, yarım kalmışlık hissi uyandırıyordu
o türküler.

Gurbet ele düştü bizim yolumuz

Seyrettim bizim eller

Görünmez gam elinden

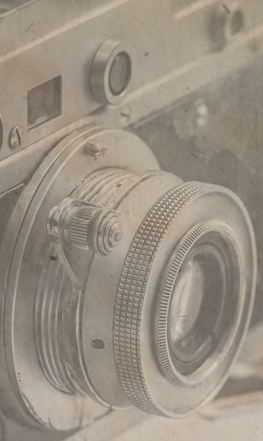
Çok perişan halimiz

Biçare gönlümü eyler bulunmaz

Kendilerini bir yere ait hissedememek
onları çok üzüyordu. Almanya ve Türkiye
arasında kalmışlık kimi zaman bunalıma
sokuyordu, halk arasında "Türkiye'de
Almanca, Almanya'da yabancı" klişe
sözlerine muhatap olan Türkleri. Hem
Alman hem Türk toplumları için bunca
şey yapmış olmalarına rağmen yaşamları
boyunca seilmeyen azınlık oldular. Dedem
çok fedakar bir baba olmuş ve kendine
has çizgisinden asla çıkmamış, kültür ve
değerlerine milli görev gibi sahip çıkmış.

Sultan Çıtak
ve Ali Çıtak
(1985) Bu resim
yolculuğa
çıkmadan önce

“O zaman otobüs yolculukları da kolay değildi”

Bir babayım ben, babacık sözü özlettirilen, acısını ben bilirim evlattan ayrılmışların, hasretini çeken benim sonsuz gurbetin, acısını ben bilirim evlattan ayrılmışların...

Yoksulluğun yaban ellere sürüklediği bu yaşamda evdeki hesap çarşıya uymadı ve kısa süreli gelişler uzun kalıcılığa dönüşüp çoluk çocuk hepsi çalışmaya başlamış. Bu zorlukların başında konut sıkıntıları ve yüksek kiralar da geliyormuş. Bununla birlikte Türkiye’de kalan ailelerine para göndermek de ayrı bir dertmiş. Alman bankalarının almış olduğu yüksek komisyon ve anavatanla haberleşme konuları da öne çıkan sorunlardanmış. Babam, bu zorluğun içinde yaşamasına rağmen engelleri aşarak okul hayatında başarılı olduğunu anlatıyor. Derslerinde

anlamadığı kısımları Alman komşularına sormaktan çekinmezmiş. Çok iyi bir Alman komşuya denk gelmişler, onlara her konuda yardım ediyormuş. Okula devam edip etmeme konusunda kararsız kalmış, paraları yetmiyormuş. Babam öğretmen olmayı çok istemiş, çocuklara ve edebiyata olan ilgisinden bunu biliriz. İmtihan ya bu balığın gönlü çöle vurur, istediği olmamış bir an önce çalışmak zorunda kalmış. Bir dedemin çalışmasıyla çok zormuş, bu yüzden babam, “Bir an önce mesleğe atılmalı ve çalışmalıyım” diye düşünmüş. Peki ne yapabilirdi? Türkiye’de baklavacı ustasıymış, burada da ona yakın bir iş seçip bir fırında mesleğine başlamış. Ama bu edebiyat sevdasına hiçbir şeye engel olamamış, kitaplar biriktirmeye ve şiirler okumaya devam etmiş.

Babamı çalışmaya iten şu hadiseymiş: Bir gün dedem camiye gitmiş ve iftarını orada yapmış. Teravih namazını kılıp camiden çıktıktan sonra imam şeker dağıtmış, herkese bir tane seker düşmüş. Eve gelince fedakâr dedem herkesin canı çektiği için şekeri 5 parçaya bölüp paylaşmış. Bu durum babamın zoruna gitmiş, gözyaşlarını saklamış ve odasında ağlamış. “Hemen iş bulmalı ve çalışmalı” diye düşünmüş. Babam iş bulmuş ve artık kendi harçlığını çıkarıyor ve ailesine katkıda bulunuyormuş. Bos zamanlarında kitap okuyup anneme özlem şiirleri yazıyormuş. Ardından annemle evlenip 1988’de baba olmuş, artık özlemi iki katına çıkmış ve evlat hasreti de çekmeye başlamış. Bana mektup ve çocuk kitapları yollayıp arada gazetelere gönderdiği özlem şiirleri yayımlanıyormuş. Öyle çok kitap biriktirmiş ki kitaplarını şimdi kütüphanenin en güzel köşesine yerleştirdik. Yazılarını ilerletmiş, gazetelerde aşk, özlem ve gurbet hakkındaki yazıları yayımlanıyormuş. Bir yandan çalışıyor bir yandan da yazmaya ve okumaya devam ediyormuş.

Özlemine dindirmek için üç yıl içinde belki iki kere bizi ziyarete gelmiş, doyamadan tekrar dönmüş. Otobüs seyahatlerinde hayal edip aklına yazılar düşüp çok okuduğunu anlatıyordu babam. Bu otobüs yolculukları ona hep o günleri hatırlatıyor. Tek başına olan yolculuklar insani kendi içine döndürüyordu. Babam da bu yolculuklarda kendi iç sesini dinleyip onu kâğıtlara döküyordu.

Bunları birilerine kendini beğendirmek için yapmıyor; sırf kendini avutmak, hasretini böyle dindirmek ve ruhuna şifa bulmak için. O zaman otobüs yolculukları da kolay değilmiş. Üç yıl sonra çalışmanın mükâfatını almış ve bizi Münih’e getirtmiş. Yavaş yavaş yerleşmiştik artık buralara. Hepimiz bir küçük evin içinde yaşıyor ve çok mutluyduk. Annem ilk geldiği günleri şöyle anlatıyor: Çok büyük bir şehirdi, kocaman kocaman binaları vardı. Gökyüzü yabancı, hava yabancıydı. Seni hep elimde sıkı sıkı tutuyordum kayıp olursun korkusuyla. Buranın insanlarından korkardım ve korkumdan evde tek başıma kaldığımda pencereye yaklaşım bakamazdım beni görürler diye.

Köyden doğrudan Avrupa’ya gelmişlerdi, daha İstanbul’u görmeden, bu şok onları hayli bir sarsmıştı, alışmaları zaman almıştı. Babam her konuda anneme destek veriyor ve yalnızlığını hissettirmiyordu. Annemi çok seviyordu, aralarında çok güçlü bir bağ vardı, bu bağ hala bugün görmekteyiz ve hissetmekteyiz. Babam daha kolay alıştı buralara, sevdiği kadın ve evladı yanındaydı. Çok çarpıcı bir hikayesi olmamıştı belki babamın, düz sade bir hayat yaşamıştı. Kitaplara ve şiirlere sarılıp gurbette hiçbir kötülüğe bulaşmamış, eşine ve çocuklarına hep sadık kalmıştı.

Tuba Çıtak

Ortopedi Teknisyeni / Münih - Almanya

quibus orb
bet ipso
at ut

andita
si mda
tol me

miste rpkizi. Dürmüsa
beğler, yord
nda loju
çih sayışa
ınuz dol
çeken R
en kimi
soğuktan bir lahza korunabilmek ve sıcak
lan tadabilmek için sarayımızı ziyaret ediyorlar.

"Okh... nice beğisi eliyacı hasil oldu.
esör, tıp doktoru, müzişyon
basvuru, 200... lokluk iste
geçici bir su...
havasını

Handwritten text in the top left corner, including the word "unum" and other illegible cursive script.

Handwritten text in the middle left area, including the word "Cura" and other illegible cursive script.

Handwritten text in the bottom left corner, including the word "publi" and other illegible cursive script.

Handwritten text in the bottom right corner, including the words "quibus" and "publi", and other illegible cursive script.

Sandıktaki Fotoğraflar

TÜM DÜNYADAN GÖÇ HİKAYELERİ

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
**YURTDIŞI
TÜRKLER**
VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI